

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Soudržnost Visegrádské skupiny a její perspektivy
v rámci Evropské unie

Cohesion of the Visegrad Group and Its Perspectives
Within the European Union

Student: Bc. Katarína Klapitová
Vedoucí diplomové práce: Ing. Boris Navrátil, CSc.

Ostrava 2018

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra evropské integrace

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Katarína Klapitová

Studijní program:

N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210T004 Eurospráva

Téma:

Soudržnost Visegrádské skupiny a její perspektivy v rámci Evropské unie

Cohesion of the Visegrad Group and Its Perspectives Within the European Union

Jazyk vypracování:

slovenština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Vznik a vývoj spolupráce zemí Visegrádské skupiny
3. Zapojení zemí Visegrádské skupiny do integračních procesů v Evropské unii
4. Perspektivy spolupráce Visegrádské skupiny v měnící se Evropské unii
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KUBICEK, Paul. *European Politics*. 2nd edition. London: Routledge, 2017. 452 s. ISBN 978-1-138-67160-7.

LUKÁŠEK, Libor. *Visegrádská skupina a její vývoj v letech 1991-2004*. Praha: Karolinum, 2010. 170 s. ISBN 978-80-246-1859-3.

PLECITÁ, Klára, ed. *Národní identity a identifikace: Česká republika - Visegrádská čtyřka - Evropská unie*. Praha: SLON, 2015. 204 s. ISBN 978-80-7419-188-6.

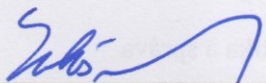
Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Boris Navrátil, CSc.**

Datum zadání: 24.11.2017

Datum odevzdání: 27.04.2018

Ing. Lukáš Melecký, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

VYHLÁSENIE

Vyhlasujem, že celú diplomovú prácu na tému „*Soudržnost Visegrádske skupiny a její perspektivy v rámci Evropské unie*“, vrátane všetkých príloh a obrázkov som vypracovala samostatne s použitím literatúry uvedenej v priloženom zozname.

V Ostrave 27. 04. 2018

Bc. Katarína Klapitová

OBSAH

1. ÚVOD	5
2. VZNIK A VÝVOJ SPOLUPRÁCE KRAJÍN VYŠEHRADSKEJ SKUPINY	6
2.1 Príčiny spolupráce krajín V4	6
2.2 Počiatky spolupráce	8
2.3 Spomalenie spolupráce	9
2.3.1 Česká zahraničná politika	10
2.3.2 Slovenská vnútropolitická situácia	11
2.3.3 Iné príčiny spomalenia spolupráce	12
2.4 Jednotlivé krajiny v procese vyjednávania vstupu do EÚ	13
2.4.1 Počiatky rozširovania EÚ	14
2.4.2 Priebeh referend vstupu do EÚ v jednotlivých krajinách	14
2.5 Inštitucionálne zabezpečenie V4	17
2.5.1 Medzinárodný vyšehradský fond	18
2.5.2 Fungovanie V4	19
2.6 Historický vplyv krajne pravicových politických strán	19
2.6.1 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Česku	20
2.6.2 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice na Slovensku	21
2.6.3 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Poľsku	22
2.6.4 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Maďarsku	23
3. ZAPOJENIE KRAJÍN VYŠEHRADSKEJ SKUPINY DO INTEGRAČNÝCH PROCESOV V EURÓPSKEJ ÚNII	26
3.1 Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode (CEFTA)	27
3.1.1 Vývoj pred vznikom CEFTA	28
3.1.2 Vznik dohody CEFTA	29
3.1.3 Rozširovanie CEFTA	30
3.2 Zapojenie krajín V4 do azylovej a migračnej politiky EÚ	31
3.2.1 Postoj krajín V4 k realokačnému mechanizmu	31
3.2.2 Postoj jednotlivých krajín V4 po zavedení realokačného mechanizmu	36
3.3.3 Postoj jednotlivých krajín V4 k vstupu do eurozóny	40

4. PERSPEKTÍVY SPOLUPRÁCE VYŠEHRÁDSKEJ SKUPINY	
V MENIACEJ SA EURÓPSKEJ ÚNII	50
4.1 Scenár č. 1 – Pokračovanie spolupráce krajín V4	50
4.1.1 Vzťahy medzi V4 a Východným partnerstvom	51
4.1.2 Vzťahy medzi V4 a západným Balkánom	52
4.1.3 Spolupráca Vyšehradskej skupiny v oblasti obrany a bezpečnosti ..	53
4.2 Scenár č. 2 - Skupina V4 nebude v spolupráci pokračovať	56
4.2.1 Dodržiavanie zásad právneho štátu v Poľsku	56
4.2.2 Dodržiavanie demokratických zásad v Maďarsku	58
5. ZÁVER	61
Zoznam použitej literatúry	63
Zoznam skratiek	69
Prehlásenie o využití výsledkov diplomovej	70

1. ÚVOD

Vyšehradská skupina, nazývaná tiež Vyšehradská štvorka, či skrátene - V4, je neformálne zoskupenie štyroch stredoeurópskych postsocialistických štátov, a to Slovenskej republiky, Českej republiky, Poľskej republiky a Maďarskej republiky. Skupina V4 sa dá definovať ako neinštitucionalizovaná forma regionálnej medzištátnej spolupráce.

Úlohou V4 nie je, a ani nikdy nebolo, fungovať ako alternatíva k snahám o celoeurópsku integráciu, alebo konkurovať jestvujúcim európskym štruktúram, naopak má rozvíjať spoluprácu so všetkými krajinami a inými regionálnymi zoskupeniami. Ide v podstate o neformálnu štruktúru štátov, ktoré sú v súčasnosti členmi Európskej únie aj Severoatlantickej aliancie. Okrem geografickej blízkosti ich spájajú spoločné hodnoty, spoločná história a kultúrne väzby.

Za snáď najväčšiu výhodu skupiny V4 možno považovať fakt, že politická váha záujmov a názorov jednotlivých krajín tohto zoskupenia, najmä na úrovni EÚ, je znateľne väčšia, než keby krajiny rokovali samostatne. V posledných rokoch však dochádza k čiastočnej fragmentácii postojov v rámci samotnej V4 čo vyvoláva otázku, akou cestou spolupráce sa v budúcnosti táto zatiaľ jednotná platforma bude uberať.

V predloženej diplomovej práci je na základe historického vývoja spolupráce krajín Vyšehradskej skupiny a analýzy integračných procesov v Európskej únii naznačená perspektíva spolupráce krajín V4 v meniacej sa EÚ.

Hlavným cieľom diplomovej práce je na základe skúmania a analýzy integračných procesov v EÚ špecifikovať možné scenáre spolupráce skupiny V4 do budúcnosti v podmienkach meniacej sa Európskej únie.

V úvodnej, teoretickej časti práce je opísaný vznik a historický vývoj spolupráce krajín V4. Následne je v práci vykonaná analýza zapojenia sa krajín V4 do integračných procesov v EÚ. Na základe výsledkov analýzy je špecifikovaná perspektíva tohto zoskupenia a naznačené sú najpravdepodobnejšie alternatívy formy vzájomnej spolupráce. Za ťažiskovú možno považovať poslednú časť práce, ktorá sa venuje skúmaniu možných scenárov spolupráce skupiny V4 v meniacej sa Európskej únii.

2. VZNIK A VÝVOJ SPOLUPRÁCE KRAJÍN VYŠEHRADSKÉJ SKUPINY

Vyšehradská skupina nesie názov podľa mesta Vyšehrad (Visegrád, Maďarsko), kde bola v roku 1335 podpísaná zmluva medzi uhorským kráľom Karolom I. Róbertom, českým kráľom Jánom Luxemburským a poľským kráľom Kazimírom III. Vyšehradská schôdza troch kráľov na Vyšehradskom hrade označuje dôležitý moment stredovekej zahraničnej politiky a diplomacie. Napriek neutíchajúcemu sporu medzi poľským a českým kráľom sa vládovia troch stredoeurópskych kráľovstiev boli schopní dohodnúť a vytvoriť spojenectvo, ktoré trvalo viac ako pol storočia. Podobne, ako staršia verzia Vyšehradskej skupiny, ktorá mala za cieľ podporiť naplnenie spoločných cieľov stredoeurópskych kráľovstiev a jednotne sa postaviť proti mocenskému centru, novoveká podoba vyšehradskej spolupráce sa najprv tiež vymanila Sovietskemu zväzu, ako vedúcej sile východného bloku (Visegrad group, 2018).

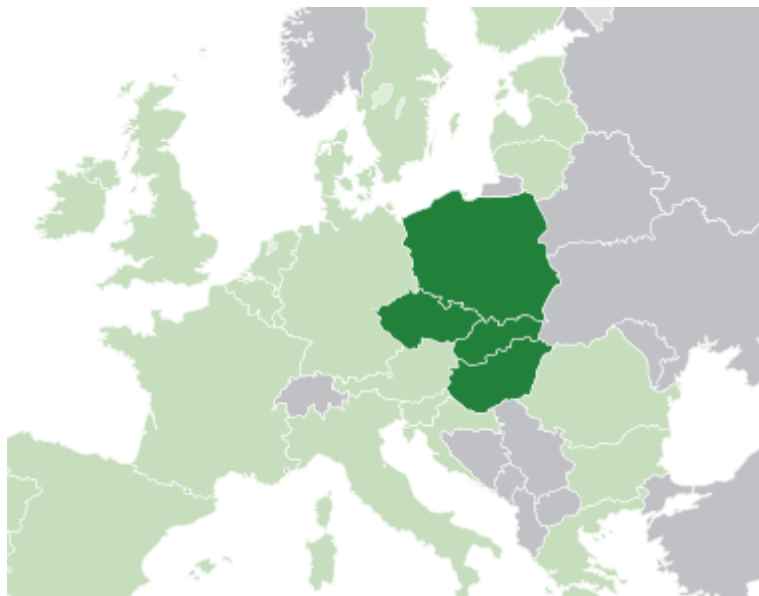
Táto kapitola je zameraná na vysvetlenie historických motívov pre vznik V4, jej fungovania a faktorov ovplyvňujúcich spomalenie kooperácie. Záver tejto kapitoly je venovaný krajne pravicovým politickým stranám a ich historickej úlohe pri ovplyvňovaní aktuálnych názorov vládnych strán v krajinách V4 z dôvodu vzrastajúceho trendu nacionalizmu a proti-integračných tendencií, ktoré spôsobujú fragmentácie vnútri EÚ a tým výrazne ovplyvňujú fungovanie EÚ ako celku.

2.1 Príčiny spolupráce krajín V4

Vyšehradská skupina sa začala formovať ako reakcia na dôsledky pádu totalitných režimov vo vtedy ešte Československej socialistickej republike, Maďarskej ľudovej republike a Poľskej ľudovej republike v roku 1989 (Visegrad group, 2018). Po opadnutí prvotnej eufórie z pádu sovietskeho režimu bolo zrejmé, že prechod k demokracii nebude zďaleka tak bezproblémový, ako sa predpokladalo. Kľúčovou sa ukázala najmä transformácia do tej doby centrálne plánovaných ekonomík na trhové systémy, čo len potvrdilo fakt, že spoločný postup bude pre krajiny výhodnejší ako postup samostatný. Možnosť efektívnej spolupráce sa odvíjala od skutočnosti, že si v tej dobe všetky tri krajiny prechádzali rovnakými problémami a smerovali k rovnakému cieľu, t.j. k odstráneniu závislosti na Sovietskom zväze. Jednalo sa najmä o závislosť ekonomickú,

ktorú predstavovala RVHP, a závislosť vojensko-politickú, ktorej nositeľom bola Varšavská zmluva (Strážay, 2011).

Súčasnú zoskupenie jednotlivých krajín V4 je znázornené na obrázku 2.1.

Obrázok 2.1. Súčasné zoskupenie krajín V4

(Zdroj: www.visegradgroup.eu)

Ďalším cieľom vzájomnej spolupráce krajín bolo zaistenie bezpečnosti a stability, demokratizácia politického systému, obnovenie občianskej spoločnosti regiónu a vstup krajín do euroatlantických štruktúr (Rada Európy, EÚ, NATO). Vďaka všetkým týmto spoločným charakteristikám je možné na začiatku deväťdesiatych rokov pozorovať vôbec najväčšiu súdržnosť skupiny. Výhody spoločného postupu sa prejavovali predovšetkým pri napĺňaní medzinárodného cieľa skupiny, teda vstupu do euroatlantických štruktúr. Existovala totiž veľká pravdepodobnosť, že koordinovaná a spolupracujúca skupina bude medzi západoeurópske krajiny prijatá rýchlejšie než keby krajiny žiadali o vstup individuálne. Európske štruktúry predstavovali pre krajiny budúcej V4 predovšetkým symbol oslobodenia sa z nadvlády Sovietskeho zväzu a ideu politickej a ekonomickej transformácie.

Formovanie Vyšehradskej skupiny sa teda dá zhrnúť do 4 rozhodujúcich faktorov (Visegrad group, 2018):

1. Túžba eliminovať pozostatky komunistického režimu v strednej Európe.
2. Pranie prekonať historickú nevraživosť medzi stredoeurópskymi krajinami.

3. Blízkosť myslenia vládnych politických predstaviteľov.
4. Presvedčenie, že prostredníctvom spoločného úsilia bude ľahšie dosiahnuť stanovené ciele, t. j. úspešne dosiahnuť sociálnu transformáciu a zapojiť sa do procesu európskej integrácie.

2.2 Počiatky spolupráce

Prvé stretnutie budúcej Vyšehradskej skupiny sa uskutočnilo na podnet Václava Havla 9. apríla 1990 v Bratislave. Okrem predstaviteľov Poľska, Maďarska a ČSFR, sa ho zúčastnili aj zástupcovia Talianska, Rakúska a Juhoslávie a to nie náhodne, ale z dôvodu, že posledné tri zmienené krajiny spolu s Maďarskom v roku 1989 položili základy pre tzv. Stredoeurópsku iniciatívu¹ (Visegrad group, 2018). Otázky, ktoré sa prelínali celým dialógom zneli, či sa krajiny strednej Európy dokážu zhodnúť na spoločnom ciele a postupe k tomuto cieľu, a či si vo svojich snahách nebudú prekážať, ale naopak sa ich pokúsia navzájom koordinovať. Tento problém sa neskôr ukázal ako kľúčový pri fungovaní Vyšehradskej skupiny a napĺňaní jej potenciálu, kedy sa jednotlivé krajiny často pohybovali medzi vzájomnou kooperáciou a konkurenciou. Hoci rokovania v Bratislave nepriniesla žiadny výsledok v podobe konkrétnych uznesení či deklarácie, otvoril sa aspoň dialóg medzi zúčastnenými krajinami o budúcnosti stredoeurópskeho priestoru a dialóg tiež napomohol vyjasniť postoje jednotlivých krajín.

Samotná Vyšehradská skupina, alebo v tom čase tzv. Vyšehradská trojka, vznikla o necelý rok neskôr (15. februára 1991) v maďarskom Vyšehrade. Rokovania sa konali 12. - 15. februára 1991 najprv v Budapešti a neskôr vo Vyšehrade za účasti čelných predstaviteľov jednotlivých štátov, a to za ČSFR prezident Václav Havel, za Poľsko prezident Lech Wałęsa a za Maďarsko premiér József Antall. Títo vládni činitelia oficiálne potvrdili vznik Vyšehradskej skupiny podpisom „Deklarácie o spolupráci Československej Federatívnej Republiky, Poľskej republiky a Maďarskej republiky v úsilí o európsku integráciu“, tzv. Vyšehradskej deklarácie (Vykoukal, 2010). Po rozpade Československa sa táto spolupráca definovala ako V4. Členské krajiny v tejto deklarácii, ktorou bola skupina založená, uviedli svoju motiváciu ku kooperácii a základné ciele, ktoré by chceli

¹ Stredoeurópska iniciatíva začala ako tzv. Iniciatíva 4, keď sa ale s pribúdajúcimi členmi v roku 1992 premenovala. Hlavným cieľom zoskupenia je najmä prehĺbenie a rozšírenie ekonomickej spolupráce medzi krajinami stredoeurópskeho regiónu. V súčasnosti má 18 členských krajín (Albánsko, Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká republika, Čierna Hora, Chorvátsko, Macedónsko, Maďarsko, Moldavsko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovenská republika, Slovinsko, Srbsko, Taliansko, Ukrajina).

dosiahnuť. Išlo predovšetkým o odstránenie všetkých pozostatkov z čias totality, zavedenie trhovej ekonomiky, obnovenie demokracie a zapojenie sa do západných bezpečnostných a ekonomických štruktúr.

Na stretnutí vo Vyšehrade boli tiež dohodnuté konzultácie a stretnutia na rôznych úrovniach a v rôznych formách. Konkrétne išlo o pravidelné summity a konzultačné stretnutia. V priebehu prvých dvoch rokov dosiahla spolupráca krajín Vyšehradskej skupiny podstatných úspechov pri plnení čiastkových cieľov uvedených v Deklarácii, a to:

- rozpustenie RVHP a Varšavskej zmluvy,
- zahájenie rokovaní o začlenení krajín skupiny do NATO,
- odchod vojsk ZSSR z členských krajín,
- podpis Európskych asociačných dohôd² a
- zriadenie Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode – CEFTA³ (Fiala, Pitrová, 2003).

O úspechu Vyšehradskej skupiny v počiatočných rokoch jej existencie svedčí tiež snaha ďalších post-komunistických krajín pripojiť sa k V4. Žiadosť o pripojenie prednieslo konkrétne Bulharsko a Rumunsko. Tieto krajiny sa však stretávali s kvalitatívne aj kvantitatívne odlišnými problémami a preto sa ešte stále Vyšehradská trojka rozhodla zostať uzavretá pred novými členmi. Nebránila sa však vytváraniu nových foriem spolupráce s tretími krajinami strednej, juhovýchodnej a východnej Európy, predovšetkým na medzivládnej úrovni.

2.3 Spomalenie spolupráce

Po rokoch úspešnej spolupráce krajín V4 nastal v roku 1993 výrazný útlm jej aktivít, ktorý pretrval až do roku 1998 (Lukášek, 2010). Spolupráca krajín v tomto období síce stále formálne existovala, ale efektívne fungovala iba na ekonomickej úrovni v rámci CEFTA a v zapájaní sa do štruktúr NATO.

² Európske dohody o pridružení boli podpísané 16. decembra 1991.

³ Central European Free Trade Agreement (CEFTA) – bola s krajinami Vyšehradu podpísaná 21. decembra 1992 v Krakove. CEFTA predstavuje stredoeurópska dohoda o voľnom obchode. Ide o obchodnú dohodu medzi krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ. Akonáhle sa členská krajina pripojí k EÚ, ich členstvo v CEFTA končí.

Príčin útlmu vzájomnej spolupráce krajín V4 bolo hneď niekoľko (Poláčková, 2005):

1. Rozpad Československa a následné jednostranné zameranie samostatnej českej zahraničnej politiky na Západ.
2. Slovenská zahraničná a interná politika.
3. Problémy vo vzťahoch medzi Maďarskom a Slovenskom ohľadom postavenia maďarskej národnostnej menšiny na Slovensku a nezhody ohľadom vodného diela Gabčíkovo-Nagymaros.

Negatívne na kooperáciu krajín Vyšehradskej trojky pôsobila tiež napätá situácia na Balkáne a ťažké obdobie ratifikácie Maastrichtskej zmluvy, ktorým v tej dobe prechádzalo Spoločenstvo.

2.3.1 Česká zahraničná politika

Zmeny v českej zahraničnej politike, ktorej následky mali zásadný negatívny dopad na vyšehradskú spoluprácu, súviseli najmä s rozpadom Československa dňa 1. januára 1993. Z Vyšehradkej trojky – V3, sa prirodzene stala Vyšehradská štvorka - V4 a so zmenou vlády v tom istom roku, do ktorej čela sa postavil predseda Občianskej demokratickej strany (ODS) Václav Klaus a post ministra zahraničných vecí prevzal Josef Zieleniec. Obaja predstavitelia zahraničnej politiky vnímali Českú republiku ako lídra v rámci stredoeurópskeho transformačného procesu a dospeli k presvedčeniu, že pre ich krajinu bude najvýhodnejšie, ak bude na ceste do euroatlantických štruktúr, t. j. EÚ a NATO, postupovať individuálne a nebude brzdená „pomalšími“ partnermi (Vykoukal, 2003).

Česká vláda, predovšetkým slovami Václava Klause, sa vo svojich postojoch prezentovala výrazne negatívnymi názormi na vyšehradskú spoluprácu, vyhýbala sa akémukoľvek inštitucionálnemu zabezpečeniu V4 a kládla dôraz najmä na hospodársku spoluprácu prostredníctvom CEFTA. Podobné postoje zastával aj jeho slovenský partner Vladimír Mečiar, ktorý bol kvôli tomu na Západe vnímaný veľmi negatívne. Ako vyvrcholenie dočasného „pochovania“ Vyšehradskej spolupráce z českej strany sa uvádza návšteva amerického prezidenta Billa Clintona v Prahe v januári 1994, ktorý prišiel predstaviť program „Partnerstvo pre mier“, prijatý na summite NATO v Bruseli, ako dočasnú odpoveď na žiadosti o rozšírenie aliancie. Česká reprezentácia však pred

pražským summitom s prezidentom Clintonom odmietla koordinovať postup so svojimi partnermi z V4 a schôdzku navyše pripravila tak, že s americkým prezidentom konala samostatne. Tento postup výrazne schladil vzťahy zvyšných krajín V4 s českou vládou (Vykoukal, 2003).

2.3.2 Slovenská vnútropolitická situácia

V osobitnej pozícii sa v tomto období ocitlo Slovensko, kde sa v roku 1992 dostalo k moci Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS), parlamentná strana kontroverzného Vladimíra Mečiara. Hoci vládna strana jasne deklarovala záujem o členstvo v EÚ, tak sa Slovensko v integrácii do západných štruktúr výrazne oneskorilo. Na stretnutí Európskej rady v Luxemburgu v roku 1997 nebolo Slovensko, ako jediná krajina Vyšehradskej skupiny, zaradená medzi krajiny, s ktorými Komisia odporučila otvoriť vstupné rozhovory, teda medzi krajiny tzv. Luxemburskej skupiny⁴ (European Parliament, 1998). Rovnako na summite NATO v Madride v tom istom roku nebola SR vymenovaná ani medzi kandidátov druhej vlny rozšírenia Aliancie. Podľa politiky HZDS sa malo Slovensko vyvarovať jednosmernej orientácii na západné štruktúry a ani sa neusilovať o členstvo v NATO (Poláčeková, 2005). Odklon od orientácie na Západ prirodzene izoloval Slovensko vo V4, pretože ostatní partneri pokračovali v politike založenej na nezávislosti na Rusku a v úsilí o začlenenie sa do euroatlantických štruktúr.

Strana HZDS v tej dobe ovládala slovenský parlament a s jeho pomocou sa snažila udržať svoj mocenský vplyv v dôležitých oblastiach verejného života. Došlo k zastaveniu reformných krokov v ekonomike, sťaženiu podmienok pre príliv zahraničného kapitálu, spomaleniu reštrukturalizácie bankového sektora, ohrozeniu nezávislosti médií, zhoršeniu situácie v oblasti dodržiavania práv národnostných menšín a oslabeniu vzťahov medzi jednotlivými zložkami štátnej moci (Leška, 2000). HZDS, ktorá sa navyše domnievala, že integrácia Vyšehradu do EÚ je bez Slovenskej republiky vylúčená, nedokázala dostatočne reagovať na výhrady týkajúce sa dodržiavania demokratických štandardov a Slovensko tak začalo vo svojej integrácii do západných štruktúr podstatne zaostávať. Prvé náznaky zlepšenia tejto situácie sa začali objavovať až v roku 1998, keď vládna strana Mikuláša Dzurindu (KDH) vyhrala v parlamentných voľbách a rýchlo si uvedomila, že jedinou

⁴ Ešte v roku 1990 ponúkol Brusel trom najdôležitejším krajinám regiónu (Československo, Poľsko a Maďarsko) začatie rozhovorov. Na stretnutí v roku 1997 však začal rokovať o prijatí len s najlepšie pripravenými kandidátmi, a to s: Českom, Poľskom, Maďarskom, Slovinskom, Estónskom a Cyprom (tzv. Luxemburská skupina).

cestou, ako nestratiť krok s krajinami Luxemburskej skupiny, je urýchlené obnovenie väzieb s krajinami Vyšehrada, čo ostatné krajiny uvítali.

2.3.3 Iné príčiny spomalenia spolupráce

Iným, menej podstatným dôvodom spomalenia Vyšehradskej spolupráce bolo založenie CEFTA, pretože všetky hospodárske diskusie, rozhodnutia a dohody boli tak presunuté z Vyšehradskej platformy na fórum CEFTA a krajiny V4 tak stratili jednu z kľúčových oblastí spolupráce. Paradoxne tak do tej doby najväčší úspech spolupráce viedol k jej spomaleniu (Poláčková, 2005).

Ďalšími príčinami oslabenia spolupráce bolo zhoršenie slovensko-maďarských vzťahov. Táto záležitosť je úzko spojená s konaním vyššie zmienenej Mečiarovej vlády, ktorá vedome zhoršila situáciu v maďarskej menšine v Slovenskej republike prijatím zmeny lingvistického zákona a administratívnymi reformami, ktoré vyvolali protesty u maďarskej menšiny a poškodili vzťahy s maďarskou vládou (Poláčková, 2005). Druhým problémom medzi Slovenskom a Maďarskom bol neuspokojivý spor o dobudovanie sústavy vodných diel Gabčíkovo-Nagymaros. Podľa rozhodnutia Európskeho súdneho dvora z roku 1997⁵ Maďarsko nebolo oprávnené pozastaviť a následne zanechať v roku 1989 práce na projekte Nagymaros a Gabčíkovo, za ktoré bolo podľa Zmluvy 1977 a príslušných dokumentov zodpovedné.

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že od roku 1993 do roku 1998 sa Vyšehradská skupina začala javiť skôr ako heterogénny celok, v ktorom každý štát presadzoval svoje vlastné záujmy. Spolupráca sa v tomto období javila ako málo efektívna, resp. v niektorých oblastiach spolupráca absentovala, čoho dôkazom je aj skutočnosť, že v danom období sa nekonal žiaden summit vrcholných predstaviteľov V4.

Vzhľadom na recesiú spolupráce sa začali jednotlivé krajiny zaujímať o možnosť samostatného postupu v zahraničnej politike a skúmali, či by pomocou tejto alternatívy nedosiahli členstvo v západoeurópskych štruktúrach skôr. Spoločenstvo, ktoré bolo pôvodne motívom kooperácie, sa zmenilo na podnet k rivalite a súťaživosti. Vyšehradská skupina sa ocitla na križovatke svojich záujmov a mohla sa buď rozpustiť alebo členské krajiny museli znovu nájsť spoločné ciele a zabrániť oslabeniu spoločných väzieb.

⁵ Spor o sústavu vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros (Slovensko/Maďarsko) zo 16. septembra 1977. Zdroj: <http://www.vvb.sk/old.gabcikovo.gov.sk/doc/msd/>

Smerovanie k individuálnemu postupu sa v tej dobe javilo ako logické, pretože členské krajiny už v podstate dosiahli časť základných cieľov, ktoré si na začiatku spolupráce dohodli, išlo najmä o odstránenie závislosti na Sovietskom zväze a politickú a ekonomickú transformáciu. V súvislosti so vstupom do Spoločenstva však Česko, Slovensko, Maďarsko a Poľsko predpokladali, že ich úspešná kooperácia v rámci Vyšehradskej skupiny bude európskymi štruktúrami chápaná ako pridaná hodnota a budú teda v prístupovom procese zvýhodnené ako celok.

Etapu spomalenia spolupráce Vyšehradskej skupiny skončila rokom 1998 a kríza predchádzajúcich rokov prispela k posilneniu vzťahov medzi jej členmi a k uvedomeniu si dôležitosti a prospešnosti regionálnej spolupráce vôbec. Slovensko dokázalo zo svojej ťažkej situácie, do ktorej sa dostalo vďaka Mečiarovej vláde, vyťažiť mnohé. Jeho nová a skutočne demokratická vláda dokázala vyrovnať krok s požiadavkami na vstup do EÚ a krajina sa súčasne uistila o svojom význame pre zvyšok skupiny, ktorá ju solidárne podporovala. Na základe vzťahov, ktoré si SR dokázala v tejto dobe so svojimi partnermi vytvoriť vznikla významná regionálna vojenská platforma Česko-Slovensko-Poľská brigáda, ktorej sídlo bolo práve v slovenských Topoľčanoch. Pozíciu Slovenska uľahčil aj náskok, ktorý mali ČR, Poľsko a Maďarsko v integrácii do euroatlantických štruktúr (Dančák, 1999). Vyšehradská štvorka ako celok dosiahla skutočného a preukázateľného úspechu a potvrdila, že nie je skupinou založenou na abstraktných deklaráciách a cieľoch, ale že je spôsobilá hľadať nové a konštruktívne témy. Tým, že SR nebolo vylúčené zo skupiny kandidátskych krajín sa udržala kompaktnosť stredoeurópskeho regiónu. Napriek spolupráci krajín EÚ stále odmietala vnímať rozdiely medzi skupinou V4 a zvyšnými krajinami strednej a východnej Európy.

2.4 Jednotlivé krajiny v procese vyjednávania vstupu do EÚ

Možnosťou ďalšieho rozšírenia Európskej únie sa Spoločenstvo začalo seriózne zaoberať v júni 1992 na summite Európskej rady v Lisabone, kde sa vyjadrilo, že bude podporovať úsilie krajín strednej a východnej Európy. Súčasne sa tým upozornilo na nutnosť prispôbiť právne poriadky kandidátskych krajín a potrebu prijať ďalšie spoločné ciele Spoločenstva. Výraznejší posun v otázke rozšírenia európskych kruhov predstavoval summit Európskej rady v Kodani z 21. a 22. júna 1993, kde sa dalo jasne najavo, že pripravenosť nových členov vstúpiť bude posudzovaná individuálne a bez ohľadu na dĺžku ich prístupového procesu (Fiala, Pitrová, 2003). Pre skupinu krajín V4 to znamenalo, že

ich kooperácia nemala žiadny praktický význam pre rýchlejší vstup jednotlivých krajín do EÚ.

2.4.1 Počiatky rozširovania EÚ

Rozhodnutie Európskej rady v Helsinkách v roku 1999 znamenalo pre V4 obrovský politický úspech a zadost'učinenie za ich úsilie v pro-integračnom smere. Európska únia definitívne zaradila Slovensko medzi krajiny, ktoré mohli usilovať o členstvo do roku 2004. Toto rozhodnutie malo veľký význam pre celú V4 a nie iba pre samotné Slovensko a potvrdilo sa, že spolupráca v rámci Vyšehrada prináša reálne a dokázateľné výsledky. Začiatok oficiálnych prístupových rozhovorov s Helsinskou skupinou sa uskutočnil 15. februára 2000 (Telička, Barták, 2003).

Európska rada na summite v Nice v decembri 2000 vyhlásila jasný zámer rozšíriť EÚ do júna 2004, a to na princípe diferenciácie a individuálneho postupu kandidátskych krajín (European Parliament, 2000). Okrem nesporne kladných výsledkov Helsinského summitu zažila spolupráca V4 v roku 2002 tiež najväčší útlm od problematkej situácie na Slovensku. Príčinou kooperačného oslabenia bolo Maďarsko, konkrétne vtedajší maďarský premiér Viktor Orbán, ktorý vo svojom prejave v Európskom parlamente, a bez predchádzajúcej konzultácie s ostatnými členmi V4 požadoval, aby Česká a Slovenská republika zrušili tzv. Benešove dekréty⁶, ktoré boli podľa neho v rozpore s európskym zákonodarným systémom. Problematika Dekrétov síce negatívne ovplyvnila atmosféru rokovania, avšak ich odstránenie sa nestalo podmienkou vstupu SR ani ČR do Únie (Telička, Barták, 2003).

2.4.2 Priebeh referend vstupu do EÚ v jednotlivých krajinách

Referendá o vstupe krajín V4 do EÚ prebehli postupne v priebehu roku 2003. Typickým znakom pre referendá bola konzistentná podpora integrácie zo strany politických aktérov a aj väčšiny obyvateľstva. Problematickou sa ukázala malá alebo takmer žiadna skúsenosť s realizáciou inštitucionálneho referenda, ktoré sa v politických systémoch strednej Európy využíva len v mimoriadnych situáciách. Najčastejšie bolo v 90.

⁶ Benešove dekréty alebo Dekréty prezidenta republiky vydal prezident Československej republiky Edvard Beneš počas druhej svetovej vojny a do dnešnej doby vyvolávajú spory medzi Maďarskom a Českom. Ako sporné sa maďarskej strane javia najmä tie zákony, ktoré československých Maďarov zbavili majetku, občianstva alebo ich deportovali do pracovných táborov a nedostalo sa im odškodnenia.

rokoch referendum využívané v Poľsku a Maďarsku. V Českej republike bolo hlasovanie o integrácii do únie vôbec prvým uskutočneným referendom v histórii krajiny. Prehľad výsledkov referend v jednotlivých krajinách je uvedený v tabuľke č. 2.1.

Tab. 2.1 Prehľad výsledkov referend v jednotlivých krajinách V4

Krajina	Dátum referenda	Volebná účasť (%)	Áno (%)	Nie (%)
Maďarsko	12. 4. 2003	45,40	83,76	16,24
Slovensko	16. - 17. 5. 2003	52,15	92,46	6,20
Poľsko	7. - 8. 6. 2003	58,85	77,45	22,55
Česko	13. - 14. 6. 2003	55,21	77,33	22,67

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Euroskop 2018

Z tabuľky je zrejmé, že najvyššiu volebnú účasť dosiahlo Poľsko s 58,85 % voličov a najnižšiu Maďarsko, ktoré ako jediná z krajín V4 nemala nadpolovičnú účasť na hlasovaní. S najvyššou podporou sa stretlo referendum na Slovensku, kde sa jednoznačných 92,46 % občanov vyjadrilo pre vstup do Európskej únie. Najnižšia podpora vstupu do EÚ bola vyjadrená v Česku, avšak aj tak prekročila 75 % -nú hranicu (77,33 %).

Referendum v Maďarsku

Ako prvé v rámci V4 sa konalo referendum v Maďarsku a to 12. apríla 2003. Obyvatelia Maďarska sa od roku 1994 orientovali predovšetkým pro-európsky a nebolo preto príliš veľa pochybností o kladnom výsledku hlasovania. Konečný výsledok hlasovania v prospech EÚ bol takmer 84 % oprávnených voličov, čo bolo pre politických predstaviteľov v Maďarsku príjemným prekvapením. Na druhej strane však volebná účasť zaostala oproti optimistickému očakávaniu a nedosiahla ani 50 %. Dôvodov nízkej volebnej účasti bolo niekoľko, po prvé väčšina voličov nepovažovala participáciu na referende za podstatnú, a po druhé väčšina občanov bola presvedčená, že integrácia nebude mať reálny vplyv na ich každodenný život. V neposlednom rade sa vnútropolitická kampaň nezamerala na relevantné témy, ale mala buď charakter propagandistického presvedčovania alebo nejednoznačných stanovísk (Kubát, 1999).

Referendum na Slovensku

V dňoch 16. a 17. mája sa konalo referendum o vstupe do EÚ aj na Slovensku. Od konca 90. rokov prevládal všeobecný názor všetkých väčších politických strán a tiež značnej časti verejnosti pre vstup do Únie. Jediné obavy súvisiace s referendom sa týkali toho, či volebná účasť dosiahne potrebnú nadpolovičnú väčšinu všetkých oprávnených voličov, inak by o integrácii rozhodoval slovenský parlament, čo pre Európsku úniu nebol príliš dôveryhodný spôsob. Prioritou slovenskej vlády preto bolo vytvoriť súvislosť medzi referendom a národnými voľbami čo sa prejavilo kladne a požadovaná 50 % -ná účasť bola nakoniec mierne prekročená. K referendu sa nakoniec dostavilo 52 % Slovákov, z ktorých jednoznačná väčšina, t.j. takmer 93 % hlasovala pre vstup SR do Únie (Kubát, 1999).

Hlavnými príčinami menšieho záujmu Slovákov o referendum boli paradoxne vnútropolitické dôvody. Za najvýznamnejší faktor možno považovať nízku pred-referendovú mobilizáciu⁷ a s ňou súvisiace malé percento voličov rozhodnutých zúčastniť sa hlasovania. Ďalšími faktormi boli nízka politická kredibilita či podobný problém ako nastal v Maďarsku, a to, že všeobecná podpora vstupu do EÚ vyvolala u slovenských občanov pocit, že voličov je dosť a teda nemusia ísť hlasovať (Veľšic, 2003).

Referendum v Poľsku

Poľská republika zorganizovala referendum o vstupe krajiny do EÚ v dňoch 7. - 8. júna 2003. Dvojdenne hlasovanie nie je v Poľsku tradičné a jeho zmyslom bolo dosiahnuť čo najvyššiu volebnú účasť. V prípade neplatnosti referenda o pristúpení Poľska k Európskej únii by rozhodoval parlament, čo schválila novela zákona o referende, ktorá bola prijatá tesne po uplynutí parlamentných rozhovorov. Podpora vstupu do EÚ zo strany politických strán bola rovnako ako v Maďarsku a na Slovensku konzistentná už od prvej polovice 90. rokov. Na druhú stranu, postoj verejného názoru už nebol tak jednoznačný, poľskí voliči sú tradične veľmi diferencovanou skupinou, čo sa prejavilo aj v prípade európskeho referenda. Napriek dvojdennému referendu, po prvom dni hlasovania nedosahovala účasť ani 18 % (Kubát, 1999). Po druhom dni referenda sa nakoniec volebná účasť zvýšila až na konečných 58,85 %, čo predstavuje najvyšší podiel z krajín V4, pričom 77,45 % voličov sa vyjadrilo kladne pre vstup do Únie. Faktorov pre vyššiu volebnú účasť než v iných krajinách je hneď niekoľko, jednak to bolo zmienené dvojdenne referendum, a tiež agitácia politických strán a mediálne známych osobností počas

⁷ Mobilizácia závisí na politickom marketingu, tzv. formy kampane, jej intenzity a načasovaní.

hlasovania. Kladnú úlohu v kresťansky orientovanej krajine, ako Poľsko je, zohrala tiež výzva pápeža Jana Pavla II zúčastniť sa hlasovania a voliť pre vstup do EÚ. Rovnako ako aj na Slovensku bolo i poľské referendum negatívne ovplyvnené politickými problémami, najmä nedôverou spoločnosti voči nepopulárnej vláde Leszka Millera (Fiala, Pitrová, 2003).

Referendum v Česku

Ako posledné z krajín Vyšehradu sa uskutočnilo referendum v Českej republike, a to v dňoch 13. a 14. júna 2003. Výsledok referenda bol do určitej miery pozitívne predurčený tým, že Ústava ČR nezakotvuje povinnú volebnú kvótu a prípadný negatívny výsledok hlasovania by pre vládu nemusel byť smerodajný. Integrácia Českej republiky do Únie by tak mohla byť odmietnutá len v prípade nízkej volebnej účasti (Fiala et al, 2003). Referenda sa nakoniec zúčastnilo viac ako 55 % voličov, z ktorých sa viac ako 77 % vyslovilo pre vstup do EÚ.

Dňa 1. mája 2004 sa teda naplnil jeden z hlavných cieľov Vyšehradskej spolupráce a Slovensko, Česko, Maďarsko a Poľsko spoločne s ďalšími šiestimi krajinami sa stali členskými krajinami Európskej únie. Nasledujúci týždeň sa konal summit predsedov vlád V4 v Kroměříži. Kroměřížska deklarácia⁸, ktorá z týchto rokovaní vzišla, odzrkadľuje nadšenie z realizácie hlavného cieľa a optimistických očakávaní budúceho kooperačného vývinu. Dokument obsahuje všeobecné vymedzenie oblastí, na ktoré by sa Vyšehradská spolupráca mala zamerať. Už tradične ale nedisponuje konkretizáciou záväzkov alebo vymedzením skutočných projektov, ktoré chce V4 realizovať v budúcnosti. Zo spoločného vyhlásenia však minimálne vyplýva, že členské štáty budú pokračovať v spolupráci a hľadaní spoločných tém aj po ich vstupe do Únie (Visegrad Group, 2018).

2.5 Inštitucionálne zabezpečenie V4

Vyšehradská spolupráca nie je inštitucionalizovaná žiadnym spôsobom, je založená výhradne na princípe pravidelných stretnutí jej zástupcov na rôznych úrovniach (od stretnutí vysokých predstaviteľov, premiérov a hláv štátov až po odborné konzultácie). Oficiálne summity premiérov V4 sa konajú každoročne, pričom podľa rotačného princípu

⁸ Oficiálny názov znie „Declaration of Prime Ministers of Czech Republic, the Republic of Hungary, the Republic of Poland and the Slovak Republic on cooperation of the Visegrad group countries after their accession to the European Union“.

je jedna z krajín predsednícka. Jedinou organizáciou v rámci platformy V4 je Medzinárodný vyšehradský fond.

Tým, že Vyšehradská skupina je neformálnym zoskupením, neexistujú v nej inštitucionálne mechanizmy na prijímanie, či vylučovanie členov. Jej členská základňa je od jej vzniku stabilná v zmysle, že po rozdelení ČSFR pokračovala Vyšehradská trojka ako Vyšehradská štvorka a s jej rozširovaním sa v dohľadnej dobe nepočíta (Brazova-Mateczak-Takacs, 2013). Z dôvodu neexistujúceho prístupového procesu a inštitucionálneho základu teda V4 neudeľuje ani štatút pozorovateľského štátu, čo znamená, že okrem plnohodnotného členstva neexistujú iné formy asociácie.

2.5.1 Medzinárodný vyšehradský fond

Zriadenie Medzinárodného vyšehradského fondu (ďalej len MVF) schválili predsedovia vlád krajín Vyšehradskej skupiny na summite 14. mája 1999 v Bratislave. Na základe záverov tohto stretnutia bola predsedom vlád V4 podpísaná Dohoda o založení Medzinárodného vyšehradského fondu, a to 9. júna 2000 v Štířine pri Prahe. Poradnými orgánmi MVF sú Konferencia ministrov zahraničných vecí krajín V4 a Rada veľvyslancov V4. Administratívno-výkonným orgánom MVF je sekretariát, ktorý tvorí výkonný riaditeľ a zástupca výkonného riaditeľa MVF. Oficiálnym jazykom MVF je angličtina (Visegrad Fund, 2018).

Členské štáty V4 striedavo plnia predsednícku funkciu v MVF, pričom predsedníctvo je ročné, a rotuje v abecednom poradí mien členských štátov podľa anglickej abecedy. V roku 2018 je predsedníčkou krajinou MVF Česko (v roku 2017 ňou bolo Slovensko).

Hlavným poslaním a cieľom projektových aktivít MVF je podporovať vyšehradskú identitu, priateľstvo a úzku spoluprácu krajín a väzby medzi obyvateľmi regiónu. Z prostriedkov fondu sú financované spoločné projekty v oblasti kultúry, vedy, výskumu, vzdelávania, výmeny umelcov a mladých ľudí, či projekty na podporu cezhraničnej spolupráce a rozvoja cestovného ruchu, ako aj individuálne štipendiá a umelecké rezidencie.

Ročný rozpočet fondu je (od roku 2014) 8 miliónov EUR. Členské krajiny V4 do neho prispievajú rovným dielom, pričom prostriedky MVF slúžia na podporu grantov či štipendií. Okrem členských príspevkov fond disponuje od roku 2012 aj príspevkami od

externých darcov ku ktorým patrí Holandsko, Kórea, Švajčiarsko, Švédsko, Nemecko, USA a Kanada. Vďaka ich príspevkom k rozpočtu fondu pribudlo doteraz (rok 2017) približne 5,3 miliónov EUR (Visegrad Fund, 2018).

2.5.2 Fungovanie V4

Ako už bolo spomenuté, fungovanie V4 je založené len na princípe pravidelných stretnutí štátnych predstaviteľov na všetkých úrovniach. Na pravidelnej báze sa však nestretávajú len predsedovia vlád. Raz do roka sa stretávajú aj prezidenti a predsedovia parlamentov a minimálne dvakrát do roka prebiehajú rokovania ministrov zahraničných vecí. Zvyčajne raz sa počas každého predsedníctva stretávajú aj zvyšní rezortní ministri štátov V4. Termíny týchto stretnutí sa zvyčajne neprekrývajú so summitmi predsedov vlád (Valuch, Rišová, Seman, 2011). Na účely udržiavania komunikácie s ostatnými národnými koordinátormi, ale aj s domácimi rezortmi bola vytvorená funkcia vyšehradského koordinátora, ktorého má každý štát V4 (Valuch a kol., 2011).

Medzi partnermi V4 vo všeobecnosti panuje konsenzus skupinu viac nerozširovať, napriek tomu sa za štvrtstoročie jej existencie sporadicky objavili návrhy na jej rozšírenie. Ako možní kandidáti sa zvykli spomínať Slovinsko alebo Rakúsko. Hlavným argumentom proti možnému rozširovaniu je, že každý ďalší člen skupiny by znamenal nový názor, na ktorý by sa musel brať ohľad, čo by sťažilo rozhodovací proces.

2.6 Historický vplyv krajne pravicových politických strán

Stredná Európa po roku 1989 prechádzala zložitými procesmi politickej a ekonomickej transformácie spoločne s konsolidáciou demokracie. Krajne pravicový politický prúd tak mohol čerpať z určitej frustrácie obyvateľov strednej Európy, čo sa prejavilo mnohokrát v náraste populizmu či nacionálneho šovinizmu.

V krajinách strednej Európy možno nájsť niekoľko podtypov krajnej pravice, ktorá vychádza v prvom rade z historického vývoja. Korene súčasnej krajnej pravice možno datovať už na prelom 19. a 20. storočia.

Za krajne pravicové formácie možno označiť tie, ktoré kladú zvýšený dôraz na:

- národné záujmy,
- ochranu „pôvodného“ obyvateľstva pred negatívnym dopadom imigrácie (kriminalita, terorizmus, kultúrne dezintegrácie) z iných kultúrnych priestorov,

- nesúhlas so zneužívaním výhod, ktoré poskytuje ich vlastný sociálny štát a
- striktnú kriminálnu a donucovaciu politiku (Mareš, 2003).

2.6.1 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Česku

V prvej polovici 20. storočia sa pravý okraj politického spektra asi najviac spájal s fašizmom. Jeho ideologické základy však boli značne nepresné a často eklekticky kombinovali myšlienky iných ideológií či doktrín (predovšetkým socializmu, nacionalizmu, nacionálneho šovinizmu, konzervativizmu a i.).

Historické vzory krajnej pravice v českých krajinách

Historickými vzormi pre súčasnú krajnú pravicu v ČR najpravdepodobnejšie boli fašistické politické strany a organizácie pôsobiace v rokoch 1922 - 1945 na českom území. Krajná pravica po roku 1989 mohla nadviazať na také zoskupenia, ako bola „Národní liga Jiřího Stříbrného“, Národné zjednotenie, Národný front, či prípadne na české fašistické organizácie (Klub červeno bielych alebo Národné hnutie), resp. aj na koncepty jednotlivých osobností, napr. Robert Mach či Radola Gajda a i. (Pasák, 1999).

Generál a vodcovská osoba Národnej obce fašistickej Radola Gajda, bol odstavený v roku 1925 z armádnych funkcií práve pre svoje sympatie k fašizmu. Negácia demokratického režimu a predstava nastolenie diktatúry po Mussoliniho vzore priviedla niektorých fašistov k pokusu o štátny prevrat v januári 1933, ktorý však v dôsledku amatérskeho prevedenia skrachoval ešte v zárodku. Tolerantný charakter vtedajšieho politického režimu dokumentuje fakt, že strana nebola ani potom zakázaná (Pasák, 1999). Národná obec fašistická ostala okrajovou politickou silou, keď vo voľbách v roku 1935 pri samostatnej kandidatúre získala iba 2 percentá hlasov, pričom ani Strieborná liga a zvyšok Národného frontu nedopadli oveľa lepšie.

Súčasnosť krajnej pravice v českých krajinách

Krajne pravicové politické zoskupenia začali vznikať už v priebehu 90. rokov 20. storočia. Najvýznamnejším reprezentantom krajnej pravice v ČR bola politická formácia Združenie pre Republiku - Republikánska strana Československa (Mareš, 2003). Z obsahu republikánskeho programu sa treba zmieniť o prioritách, ktorými boli: sociálny populizmus, tvrdý prístup v oblasti vnútornej bezpečnosti, rómsky problém, imigrácia, odpor voči „amerikanizácii“ spoločnosti a niektorým postmoderným hodnotám (napr. právam homosexuálov), antikomunizmus, odpor voči ľavičiarstvu všeobecne,

zdôrazňovanie nacionálnych atribútov v ekonomike, výchove a kultúre či dôraz na izolacionizmus v zahraničnej politike.

V týchto rokoch bola najviac diskutovanou stranou krajne pravicová Robotnícka strana sociálnej spravodlivosti. Robotnícka strana bola zaregistrovaná 20. decembra 2002 pod názvom Nová sila, k zmene názvu strany došlo 22. januára 2003. Činnosť strany ukončil 17. februára 2010 Najvyšší správny súd, ktorý na návrh Vlády ČR túto stranu rozpustil z dôvodu jej protiústavnej činnosti. Išlo už o druhý pokus Vlády túto stranu zakázať, pričom prvý súd prebehol na začiatku roka 2010, ale pre nedostatok dôkazov Najvyšší správny súd rozhodol v prospech strany (Krno, 2007). Táto politická strana vo svojej pragmatickej ideológii požadovala znovuoobnovenie zvrchovanosti ČR, vystúpenie z vojenských štruktúr NATO, určovanie národnosti obyvateľov ČR, vypovedanie ilegálnych prisťahovalcov, znovuzavedenie trestu smrti atď. (Smolík, 2010).

2.6.2 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice na Slovensku

Na slovenskom území možno identifikovať korene krajnej pravici v rámci konzervatívne katolíckej Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (HSL'S), v ktorej sa už v dvadsiatych rokoch presadzovalo radikálne krídlo vedené Vojtechom Tukom a Alexandrom Machom. Práve predstavitelia HSL'S, predovšetkým Vojtech Tuka, v časopise Slováč už v roku 1921 požadoval vytvorenie autonómneho Slovenska.

Po vzniku samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993 nástupnícke politické strany, najmä Slovenská národná strana (SNS) po tzv. „českej karte“ presmerovala svoju pozornosť na „maďarskú kartu“. Nelojálni jednotlivci a skupiny boli označení za „nepravých Slovákov“. V tomto období získavala strana relatívne výrazné volebné zisky.

Historické vzory krajnej pravice na Slovensku

Nosným konceptom Hlinkovej strany boli úvahy o zriadení korporatívne - stavovského režimu. Hoci Hlinka a jeho strana vychádzali z československej vzájomnosti, bol im cudzí tzv. Čechoslovakizmus a tým aj koncept jednotného československého národa v etnickom význame (Smolík, 2010). K veľkému obratu došlo v marci 1939 v súvislosti s oklieštením československého štátu Hitlerom a vznikom teoreticky nezávislého Slovenska pod vládou ultranacionalistického preláta Tisu (Milza, 2005).

Dedičstvo režimu Jozefa Tisu čiastočne prevzala SNS pod jej prvotným vedením, ale najmä ďalšie nacionalistické slovenské organizácie, ako napr. Ľudová strana Naše Slovensko.

Súčasnosť krajnej pravice na Slovensku

Pôvodné smerovanie SNS, hoci je stále vnímaná ako národne orientovaná, konzervatívna, stredne - pravicová, opierajúca sa o európsko-kresťanský hodnotový systém je v súčasnosti umiernennejšie. Hlavnými témami, s ktorými SNS spájala svoju existenciu, bol predovšetkým vznik samostatnej Slovenskej republiky k 1. januáru 1993 a mobilizácia proti maďarskej menšine na južnom Slovensku (Smolík, 2010). Žilinský ex-primátor a dlhoročný predseda SNS Ján Slota, bol kritizovaný za svoje časté prejavy voči Maďarom a Rómom. Neúspech SNS vo voľbách v roku 2010 a 2012 možno považovať za istý zlom, ktorý viedol k dočasnému odlúčeniu z politického života tejto tradičnej národne orientovanej politickej strany. V súčasnosti však SNS vzhľadom na nového predsedu a tým tiež aj na svoju zmierlivejšiu národnostne orientovanú politiku tvorí vládnu koalíciu.

Ľudová strana Naše Slovensko začala svoju činnosť v roku 2009 a hoci deklaruje, že je založená na troch základných pilieroch, a to národnom, kresťanskom a sociálnom, v skutočnosti ide o krajne nacionalistickú stranu. Predseda strany Marián Kotleba v minulosti pôsobil ako vodca nacionalistického politického hnutia Slovenská pospolitosť, ktoré bolo rozpustené najvyšším súdom pre jeho extrémistické politické tendencie a rozpor s ústavou. Program strany je založený na silnej anti-imigračnej politike, rómskej problematike a odporu k západoeurópskym štruktúram (EÚ, NATO). Strana verejne deklaruje, že nadväzuje na odkaz Andreja Hlinku a Jozefa Tisa. Zaujímavosťou je, že takto krajne nacionalisticky orientovaná strana je v súčasnosti stranou parlamentnou.

2.6.3 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Poľsku

Za historické vzory krajnej pravice v Poľsku možno považovať najmä osobnosti akými sú Józef Klemens Piłsudski a Roman Stanisław Dmowski. Piłsudski bol zakladateľ poľskej armády, obnoviteľ krajiny, revolucionár a diktátor v medzivojnovom období. Dmowski bol hlavným činiteľom v povojnovom obnovení nezávislosti Poľska, spoluzakladateľ a hlavný ideológ pravicovej národnej demokracie. Čo sa týka súčasnosti, tak ku krajne pravicovým politickým stranám možno radiť strany ako napr. Národné obrodenia Poľska a Poľskú národnú jednotu.

Historické vzory krajnej pravice v Poľsku

Krajná pravica v Poľsku bola reprezentovaná niektorými prúdmi národných demokratov v období autoritatívneho režimu Józefa Piłsudského, ktoré sa združili do Tábora veľkého Poľska pod vedením Romana Dmowského (Wojtas, 2012). Heslá o národnej revolúcii a spätosti národa s katolicizmom spolu s viditeľným charakterom antisemitizmu (kde Židia, podobne ako na Slovensku, boli vnímaní ako cudzorodý element) patrili medzi najvýraznejšie črty Tábora. Strana v dôsledku masívneho vzostupu spoločenskej podpory a členskej základne bola na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov považovaná za nebezpečenstvo. Po vysporiadaní sa s ľavicovou opozíciou v roku 1930 tak nasledovali represie aj voči predstaviteľom Tábora a v roku 1933 režim túto formáciu rozpustil. Na báze Tábora sa však v roku 1935 vytvorilo otvorené fašistické Národnoradikálne hnutie „Falanx“, vedené Boleslavom Piaseckým a založené striktne na vodcovskom princípe, pracujúce s teroristickými metódami najmä voči židovským politickým aktivistom (Smolík, 2012).

Súčasnosc' krajnej pravice v Poľsku

Krajná pravica v súčasnom Poľsku je reprezentovaná značným množstvom politických strán i záujmových organizácií. Ku politickým stranám možno priradiť Národné obrodenie Poľska, Poľskú národnú jednotu alebo tiež Poľskú národnú stranu. K podobnému typu politických strán je priradovaná aj Liga poľských rodín, ktorá vznikla až v roku 2001, a ktorej predsedom bol Roman Giertych, známy svojimi výrokmi na adresu homosexuálov. Giertych presadzoval separátne vyučovanie poľskej a svetovej histórie, či vyzval na zavedenie školských uniforiem, ktoré by mali preventívne pôsobiť voči sexuálnemu obťažovaniu (Wojtas, 2012).

Črty poľských krajne pravicových politických strán sú založené na odpore voči komunizmu i kapitalizmu, súčasnému demokratickému systému a liberálnej demokracii všeobecne a protiintegračne ladené voči EÚ i NATO. Prejavuje sa tu tiež odpor voči postmodernizmu a globalizácii, a mimo oficiálne vyhlásenia je možné stretnúť sa tu i s antisemitizmom.

2.6.4 Historické vzory a súčasnosť krajnej pravice v Maďarsku

V Maďarsku možno nájsť korene krajnej pravice tiež v 20. rokoch 20. Storočia, teda v období kedy všeobecne možno hovoriť o náraste nacionalizmu a antisemitizmu. V

90. rokoch 20. storočia bola krajná pravica reprezentovaná predovšetkým Stranou maďarskej spravodlivosti a života a v súčasnom období Hnutím za lepšie Maďarsko, viac známe svojou skrátenou verziou názvu Jobbik.

Historické vzory krajnej pravice v Maďarsku

Pre režim admirála Horthyho bol nacionalizmus nielen politickým programom, ale aj právoplatnou ideológiou, ktorá zjednocovala maďarské obyvateľstvo. Jeho osobnosť zanechala v maďarskej spoločnosti rozporuplnú spomienku rovnako, ako Tisov režim na Slovensku (Milza, 2005). Medzi ďalšie tienisté stránky maďarského nacionalizmu po Trianonskej mierovej zmluve patrilo tiež výrazné zosilnenie antisemitizmu a antibolševizmu. Židia a komunisti totiž boli označovaní za vinníkov rozpadu Uhorska. Antisemitizmus sa prejavoval najmä prijatím rôznych opatrení, ktoré obmedzovali počet vysokoškolských židovských študentov.

Súčasnosť krajnej pravice v Maďarsku

V súčasnom Maďarsku je politická sila krajnej pravice zo všetkých krajín V4 asi najúspešnejšia čo možno konštatovať na základe volebných ziskov Hnutia za lepšie Maďarsko (Jobbik), ktoré vzniklo v roku 2003. Program strany Jobbik je charakteristický nacionalistickými, xenofóbnymi a šovinistickým prvkami. Strana opakovane volá po zrušení tzv. Benešových dekrétov a Trianonskej dohody. Predstavitelia strany sú preslávení predovšetkým svojimi proti rómskymi a antisemitskými výrokmi. Pred týmto rokom bola pravicovo dominantná Strana maďarskej spravodlivosti a života (Miep), ktorá bola založená v roku 1993 (Smolík, 2012). Ku kľúčovým požiadavkám Miep patrila revízia Trianonskej zmluvy z roku 1920, ktorá zmenšila Maďarsko o dve tretiny a milióny Maďarov sa tak ocitli v susedných štátoch v pozícii menšín. Strana túto revíziu Trianonskej zmluvy chcela dosiahnuť prostredníctvom uplatnenia práva maďarských menšín na sebaurčenie. Nacionalizmus strany Miep charakterizovalo heslo „Maďarsko patrí Maďarom“.

Miep odmietala ako vstup do NATO, tak aj do EÚ. Po roku 2006 začala strana výrazne upadať, keď v roku 2010 získala už len 0,03 % hlasov (Bayer, 2009). Celkový úpadok Miep bol spôsobený troma faktormi. Po prvé, strana Miep pôsobila na mladších voličov veľmi „staromódne“, čo bolo čiastočne ovplyvnené aj vekovou štruktúrou strany. Druhým faktorom bolo, že v období nárastu populizmu a radikalizmu v Maďarsku začala Miep vyzeráť ako strana slov miesto činov. Tretím dôvodom bol vzostup strany Jobbik,

ktorá sama seba označuje za konzervatívnu, radikálne vlasteneckú kresťanskú stranu. Jej základným cieľom je ochrana maďarských hodnôt a záujmov, medzi ktoré radí fyzický a duševný stav národa, vlasteneckú súdržnosť a solidaritu. Vo svojom programovom vyhlásení aj vo svojich prejavoch veľmi často rieši problematiku rastúcej rómskej populácie (jedná sa o najväčšiu maďarskú menšinu), najmä problém nevzdelanosti a nezamestnanosti rómskej populácie a s tým spojený fenomén rómskej kriminality.

Ako je zrejmé z vyššie uvedeného stručného historického opisu, vo všetkých krajinách V4 predtým pôsobili politické strany a organizácie, ktoré možno označiť za krajne pravicové. Hlavnými témami pre históriu krajnej pravice boli nacionalizmus, antikomunizmus, presadzovanie národných záujmov, protikapitalistické tendencie a v mnohých prípadoch aj antisemitizmus. Výrazným prvkom bol aj odpor voči vládnucim politickým stranám a presadzovanie politiky zameranej voči národnostným a etnickým menšinám.

Hoci sú niektoré súčasné témy ultrapravicových nacionalistických strán identické s historickými, pridávajú sa k nim aj témy nové, ku ktorým možno zaradiť výraznú etnizáciu, kritiku korupcie vo vzťahu k politickým elitám či odmietavý a kritický vzťah k EÚ a NATO. Novou témou je aj kritika islamu, multikulturalizmu, postmoderných hodnôt, liberalizmu a globalizačných procesov.

3. ZAPOJENIE KRAJÍN VYŠEHRADSKEJ SKUPINY DO INTEGRAČNÝCH PROCESOV V EURÓPSKEJ ÚNII

V rámci EÚ sa po čase prejavila vnútorná asymetria krajín V4. Odlišné záujmy sa prejavujú najmä vo vzťahu k prijatiu spoločnej meny, kedy Slovensko ako jediná z krajín prijala Euro a to ešte v roku 2009, čím sa viac priblížila k tzv. jadru EÚ. Rozdielna pozornosť je venovaná aj otázke ruských sankcií. Tradične proti rusky naladené Poľsko vníma geopolitické snahy ruského prezidenta Putina ako existenčnú hrozbu. Zatiaľ čo český prezident Miloš Zeman otvore hlása svoje proruské názory, tak slovenské a maďarské vlády sú v tomto smere omnoho pragmatickejšie.

V posledných rokoch jednotlivé krajiny V4 našli spoločné témy, ktorými sú:

- energetická bezpečnosť,
- životné prostredie,
- integrácia krajín západného Balkánu do EÚ,
- východná politika,
- podpora kohéznej politiky,
- problematika priamych platieb v poľnohospodárstve (na obdobie 2014 - 2020) (Lukášek, 2010).

Jestvujú však aj témy, pri ktorých je spolupráca krajín V4 a EÚ nejednotná, ide najmä o oblasť azylovej a migračnej politiky.

Po zverejnení návrhu Európskej komisie v roku 2015 na povinné prerozdeľovanie migrantov, sa rada štátov postavila proti, hlavne krajiny V4, ale napríklad aj Španielsko alebo Francúzsko⁹. Krajiny Vyšehradu sa kvôli svojim vyjadreniam dostali takpovediac na perifériu EÚ a boli odsudzované kvôli svojim nesolidárnym postojom voči tzv. migračným kvótam.

V roku 2004, kedy sa krajiny V4 stali súčasťou EÚ, kulminovali ich integračné procesy, avšak samotný integračný proces začal oveľa skôr. Za jeden z prvých podstatných aktov v integračnom procese smerom k EÚ možno považovať zriadenie organizácie CEFTA - Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode.

⁹ So vzrastajúcim tlakom zo strany EÚ sa zmenilo stanovisko Španielska aj Francúzska. Zmena postoja Španielska bola pravdepodobne spôsobená zmenou názorov u ostatných štátov a zvyšujúce sa potrebou vyriešiť kritickú situáciu. Francúzsko zmenilo svoj postoj z pragmatických dôvodov. Ak by nedošlo k prerozdeleniu žiadateľov o azyl medzi všetky členské štáty EÚ, Francúzsko by sa muselo postarať o oveľa viac migrantov, než jej určil návrh Komisie.

Pokiaľ teda ide o zapojenie sa krajín Vyšehradskej skupiny do integračných procesov v EÚ, je treba analyzovať najmä tieto integračné prvky:

- Stredoeurópsku dohodu o voľnom obchode (CEFTA),
- zapojenie krajín V4 do azylovej a migračnej politiky,
- postoj jednotlivých krajín V4 k vstupu do eurozóny.

3.1 Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode (CEFTA)

Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode - CEFTA je dohoda, ktorá umožňuje zmluvným stranám vytvoriť zónu voľného obchodu ak spĺňajú podmienky vzniku pásma voľného obchodu v súlade so zásadami Všeobecnej dohody o clách a obchode a Svetovej obchodnej organizácie - WTO. Zakladajúcimi štátmi CEFTA boli Československo, Poľsko a Maďarsko, ktorých ministri zodpovední za hospodárstvo podpísali zmluvu 21. decembra 1992 v Krakove (vzhľadom na očakávaný rozpad Československa zmluvu podpísal príslušný český aj slovenský minister). Platnosť nadobudla 1. marca 1993 (Dangerfield, 2000).

CEFTA slúžila ako platforma pre mobilizáciu integračného úsilia do inštitúcií západnej Európy s cieľom zúčastnených krajín podporiť rozvoj vzájomných obchodných vzťahov a poskytnúť spravodlivé konkurenčné podmienky pre obchod medzi krajinami¹⁰. Táto dohoda sa postupne rozšírila o ďalšie zmluvné strany.

Rokovania o vstupe do Dohody sa začali realizovať ešte pred ich ratifikáciou nasledovne: so Slovinskom v roku 1996, s Rumunskom v r. 1997, s Bulharskom 1999, s Chorvátskom v roku 2003. K 1. máju 2004 sa skončilo členstvo piatich krajín, ktoré sa stali plnoprávnymi členskými krajinami EÚ (okrem zakladajúcich členov CEFTA aj Slovinsko). V roku 2006 pristúpilo ku Dohode aj Macedónsko.

Všetky zúčastnené krajiny mali predtým podpísať prístupové dohody s EÚ, takže v podstate CEFTA slúži ako príprava na plnohodnotné členstvo v Európskej únii, a všetky krajiny zúčastnené v CEFTA sa stali súčasťou EÚ (Poľsko, Česko, Maďarsko, Slovensko,

¹⁰ Paralelne s budovaním CEFTA, vytvorili novovzniknuté krajiny po rozpade Sovietskeho zväzu v Pobaltí podobnú organizáciu - Baltic Free Trade Area (BAFTA). So štátmi CEFTA podpísali mnoho bilaterálnych dohôd o vzájomnej obchodnej liberalizácii. BAFTA prestala existovať, keď jej členovia (Estónsko, Litva a Lotyšsko) vstúpili do EÚ 1. mája 2004.

Slovinsko 1. mája 2004, Bulharsko a Rumunsko 1. januára 2007, Chorvátsko vstúpilo do EÚ 1. júla 2013 (CEFTA, 2018).

3.1.1 Vývoj pred vznikom CEFTA

Ako je spomenuté vyššie, stredoeurópska spolupráca sa na hospodárskej úrovni prejavovala hlavne v podobe snahy o postupnú liberalizáciu obchodu. V apríli 1992 bol založený Výbor pre spoluprácu v strednej Európe, ktorého cieľom bolo liberalizovať obchodné a ekonomické vzťahy, čo malo zjednodušiť prípravy na vstup do EÚ. Skutočnosťou tiež bolo, že kvôli zlému ekonomickému i politickému stavu týchto krajín bolo zrejmé, že ich celková integrácia bude veľmi pomalá. Preto mala regionálna integrácia urýchliť celkovú integráciu a byť jej akýmsi predvojom a udržiavať motiváciu štátov realizáciou reforiem a transformáciou (Plchová, 2003).

Ďalším krokom integrácie bola realizácia tzv. Triangulačnej operácie. Jednalo sa o plán Vyšehradskej skupiny predstavený na Medzinárodnej konferencii o humanitárnej a potravinovej pomoci ZSSR v januári 1992. Podstata plánu tkvela v mechanizme na základe ktorého by stredoeurópske štáty dodávali tovar a služby do ZSSR, pričom finančné záväzky by prevzal Západ (Vykoukal, 2003). Dôraz najmä českej vlády na takúto hospodársku spoluprácu bol založený na predpoklade, že všetky vyšehradské krajiny zdieľajú v tejto oblasti podobné charakteristiky, čo by mohlo vytvoriť vhodný základ ekonomickej spolupráce. Medzi tieto charakteristiky patrila: hospodárska politika, geografická blízkosť, ekonomická vyspelosť a spoločné hospodárske ciele (dokončenie integrácie do EÚ).

Zriadenie Stredoeurópskej zóny voľného obchodu bolo dohodnuté na stretnutí vyšehradských predstaviteľov v októbri 1991 v Krakove, formálne potom bola dohoda uzavretá 22. decembra 1991 taktiež v Krakove a nadobudla platnosť k prvému marcu 1993. Vybudovanie zóny malo byť dosiahnuté do roku 2001 (Scharbert, 2004). So založením CEFTA je však paradoxne spojené obdobie spomalenia vyšehradskej spolupráce, a to z dôvodu, že hospodárska kooperácia nahradila politickú spoluprácu z cieľom uľahčiť vstup vyšehradských krajín do EÚ. V prvých piatich rokoch svojej existencie sa projekt CEFTA i napriek niektorým nedostatkom a chybám stal funkčným projektom, čoho dôkazom je aj skutočnosť, že obchod medzi jej členmi sa zdvojnásobil (Vykoukal, 2003).

3.1.2 Vznik dohody CEFTA

Štáty strednej Európy dostali jasne najavo, že ich budúca integrácie do západných štruktúr bude do veľkej miery závisieť od ich schopnosti spolupracovať medzi sebou vo vlastnom regióne. Tlak z Bruselu sa preto stal podstatným impulzom pre vytvorenie CEFTA. Zámer vybudovať „Vyšehradskú zónu voľného obchodu“ bol oznámený už vo februári 1991. Toto rozhodnutie bolo urýchlené rozpadom RVHP a Varšavskej zmluvy v lete roku 1991 a potom rozpadom samotného Sovietskeho zväzu na konci toho istého roku (Dangerfield, 2000). Prvý, kto vyslovil myšlienku na vytvorenie Stredoeurópskej zóny voľného obchodu, bol poľský predseda vlády Tadeusz Mazowiecki (Jagodziński, 2006). Zaujímavosťou je, že podpis zakladajúcej zmluvy CEFTA vo svojej podstate znamenal uznanie Slovenskej republiky ako samostatného štátu. Práve túto zmluvu totiž podpísali ministri Česka a Slovenska, ako reprezentanti novovzniknutých suverénnych štátov.

Dohoda začala prakticky fungovať v marci 1993, ratifikovaná bola však až v júli roku 1994 (Plchová, 2003). Na rozdiel od neurčito definovaných cieľov V4 si CEFTA kládla konkrétne ciele, a to:

- rozvoj harmonických hospodárskych vzťahov medzi zmluvnými stranami cez podporu rozšírenia obchodu,
- zlepšenie životných a pracovných podmienok spolu so zvýšením produktivity a finančnej stability,
- posilnenie hospodárskej činnosti či zabezpečenie rovnakých podmienok hospodárskej súťaže medzi zmluvnými stranami (CEFTA, 1992).

Hlavným cieľom bolo vytvorenie zóny voľného obchodu do roku 2001 a využitie výhod z liberalizácie obchodu. Dohoda predstavovala zmluvný základ pre postupné znižovanie a odstraňovanie bariér vzájomného obchodu tarifyného aj netarifyného charakteru (Plchová, 2003).

Krajiny V4 boli vďaka záväzku vytvorenia zóny voľného obchodu bližšie k splneniu podmienok, ktoré na nich kládla EÚ v súvislosti s ich vstupom do tohto integračného zoskupenia. CEFTA sa tak stala cestou prípravy na vstup štátov do západoeurópskych hospodárskych a politických štruktúr, avšak paradoxne alternatívou k vstupu do EÚ sa nikdy nestala.

Už po roku fungovania sa na stretnutí v Budapešti sa zástupcovia V4 zhodli, že liberalizácia vzájomného obchodu musí prebehnúť rýchlejšie než bolo pôvodne plánované. Zo spoločného vyhlásenia potom vyplynulo, že prechodné obdobie vedúce k plnej realizácii zóny voľného obchodu bude skrátené z pôvodných ôsmich na päť rokov. Začiatok prechodného obdobia bol stanovený na 1. júla 1994. Ďalšie stretnutie týkajúce sa CEFTA sa uskutočnilo 25. novembra 1994 v poľskej Poznani a jeho výsledkom bolo skrátenie prechodného obdobia v oblasti priemyselných a poľnohospodárskych produktov, ktoré potom mali byť od roku 1997 v štátoch obchodované celkom voľne (Dangerfield, 2001).

3.1.3 Rozširovanie CEFTA

Na vyššie zmienenom rokovaní v Poznani v roku 1994 sa Slovinsko stalo prvou pozorovateľskou krajinou CEFTA. Na ďalšom stretnutí v auguste 1995 vo Varšave sa krajiny CEFTA dohodli, že sa Slovinsko môže stať novým členom zóny, pričom do Stredoeurópskej zóny voľného obchodu vstúpilo 1. januára 1996. Ďalšia krajina, ktorá vyslovila svoj záujem o členstvo, bolo Rumunsko, ktoré sa stalo v poradí šiestym členom CEFTA, a to 1. júla 1997 (Scharbert, 2004).

Rámec regionálnej spolupráce v rámci CEFTA sa vstupom týchto krajín stal širší, než rámec kooperácie na úrovni Vyšehradskej skupiny. Vzhľadom na výhody členstva v Dohode postupne aj ďalšie krajiny začali prejavovať záujem o členstvo, svoj záujem vyslovilo Chorvátsko, Bulharsko, Macedónsko, Ukrajina i pobaltské štáty. Z nich sa potom Bulharsko stalo siedmou členskou krajinou CEFTA, a to 1. januára 1999. Chorvátsko sa pripojilo v roku 2003 a Macedónsko sa stalo členom v roku 2006 (Scharbert, 2004).

Vzhľadom na to, že základným kritériom členstva v CEFTA je nezlučiteľnosť s členstvom v EÚ, museli krajiny ktoré zavŕšili integračný proces vstupu do EÚ svoje členstvo v CEFTA ukončiť. V súčasnosti (rok 2018) sú jej členmi Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Macedónsko, Moldavsko a Srbsko.

Napriek tomu, že sa projekt Stredoeurópskej zóny voľného obchodu ukázal ako úspešný (podarilo sa oživiť vzájomný obchod, makroekonomické ukazovatele všetkých krajín V4 sa zlepšovali) vnímanie CEFTA sa z pohľadu krajín V4 už od jeho začiatku líšilo. Poľsko nazeralo na CEFTA zdržanlivo, pretože išlo o platformu, ktorá odopierala podstatnú časť obsahovej náplne pôvodného konceptu Vyšehradskej skupiny. Česko a

Slovensko namiesto politickej kooperácie jasne preferovali kooperáciu ekonomickú (Lukášek, 2010). Maďarsko síce vznik zóny podporovalo, ale kvôli jej údajnej neefektívnosti sa začalo individuálne orientovať na západné krajiny a severoamerický ekonomický priestor. Hoci existenciu CEFTA podporovalo, lebo v nej videlo nástroj prezentácie vo vzťahu k EÚ, nikdy výrazne neprispelo k zefektívneniu vzájomnej spolupráce.

3.2 Zapojenie krajín V4 do azylovej a migračnej politiky EÚ

Téma migračnej krízy bola pre V4 pomerne nová a masívna vlna utečencov ju zastihla politicky a organizačne nepripravenú. Je to spôsobené nielen s malou skúsenosťou Vyšehradu s nelegálnou migráciou, ale aj očakávaniami, že k najväčším migračným tokom môže dôjsť z Ukrajiny postihnutej vojnovým konfliktom, realita však bola iná. Prvou krajinou V4, ktorá bola konfrontovaná s otázkou migrácie, bolo Maďarsko, ktoré už začiatkom roka 2015 čelilo náporu migrantov z Kosova, ktorých začali postupne nahrádzať utečenci z vojnových a nestabilných oblastí Afriky a Blízkeho východu, najmä zo Sýrie, ale aj z Iraku či Afganistanu. Zvyšné štáty V4 sa vo vzťahu k Maďarsku postavili k tejto výzve solidárne a poskytli maďarskej vláde personálnu aj technickú pomoc pri ochrane vonkajších hraníc EÚ.

Masívny prílev migrantov si žiadal riešenia i na európskej úrovni. Európska komisia v rámci okamžitých opatrení vypracovala dočasný mechanizmus pre prerozdeľovanie osôb, ktoré jednoznačne potrebujú medzinárodnú ochranu tak, aby sa zabezpečila spravodlivá a vyvážená účasť všetkých členských štátov, pričom prerozdeľovací kľúč sa odvíja od HDP jednotlivých členských krajín, veľkosti populácie, miery nezamestnanosti a v neposlednom rade počtu žiadateľov o azyl a presídlených utečencov z minulosti (Európska rada, 2015).

3.2.1 Postoj krajín V4 k realokačnému mechanizmu

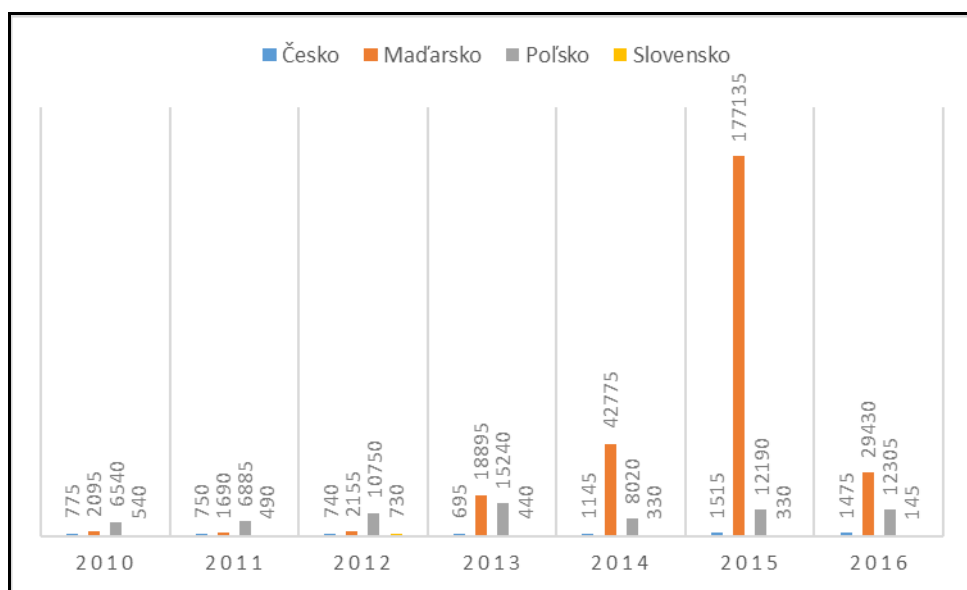
Návrh Komisie so zavádzaním redistribučných kvót, na základe ktorých by boli do jednotlivých krajín alokovaní utečenci, sa však stretol s nesúhlasom všetkých štyroch krajín, pričom Slovensko a Maďarsko dokonca v tejto súvislosti podali na Súdny dvor EÚ žalobu. Hoci Poľsko napokon na septembrovom samite EÚ o migrácii svoj nesúhlas s kvótami stiahlo, nepomohlo to tomu, že sa V4 v niektorých členských krajinách EÚ stala synonymom nesolidárnosti a odmietania dohodnutých európskych riešení.

Spoločné vyhlásenie predsedov vlád V4 ešte pred júnovým zasadnutím Európskej rady v roku 2015 bolo ďalším spoločným výstupom k migrácii. Krajiny V4 hľadali spoločné celoeurópske riešenie migračnej krízy, pričom však odmietali návrh Európskej komisie na zavedenie povinného realokačného mechanizmu. V dokumente sa uvádza, že krajiny V4 trvajú na dobrovoľnom princípe a požiadavka na povinné kvóty označujú ako neprijateľné (Vláda ČR, 2015). Týmto vyhlásením dala V4 jasne najavo ostatným členským štátom EÚ, ako sa stavia k prerozdeleniu mechanizmu, a akú bude zastávať pozíciu na rokovaní. Vyšehradská skupina vo svojich vyhláseniach tiež konštatuje, že všetky členské štáty by sa mali podieľať na zmiernení krízy, čo jasne evokuje záujem V4 podieľať sa na opatreniach, ktoré povedú k vyriešeniu migračnej krízy, avšak na princípe dobrovoľnosti a možnostiach jednotlivých štátov.

Hoci V4 zostáva voči redistribučným kvótam ako jednému z navrhovaných postupov skeptická, v skutočnosti sa predstavitelia V4 prikláňajú v prvom rade k už spomínaným európskym riešeniam, s dôrazom na ochranu vonkajšej schengenskej hranice. Krajiny V4 od počiatkov migračnej krízy upozorňovali na potrebu intenzívne komunikovať s krajinami západného Balkánu, ktoré sú súčasťou tzv. balkánskej cesty pre utečencov, avšak samé na podporu Grécka a Talianska, ktoré čelia najväčším priamym migračným tlakom zo Stredozemia, nespravili takmer nič. Na druhej strane však rozhodnutie vyslať príslušníkov pohraničnej polície do Grécka či podporiť výstavbu utečeneckých táborov v Sýrii možno vyzdvihnúť ako pozitívny krok.

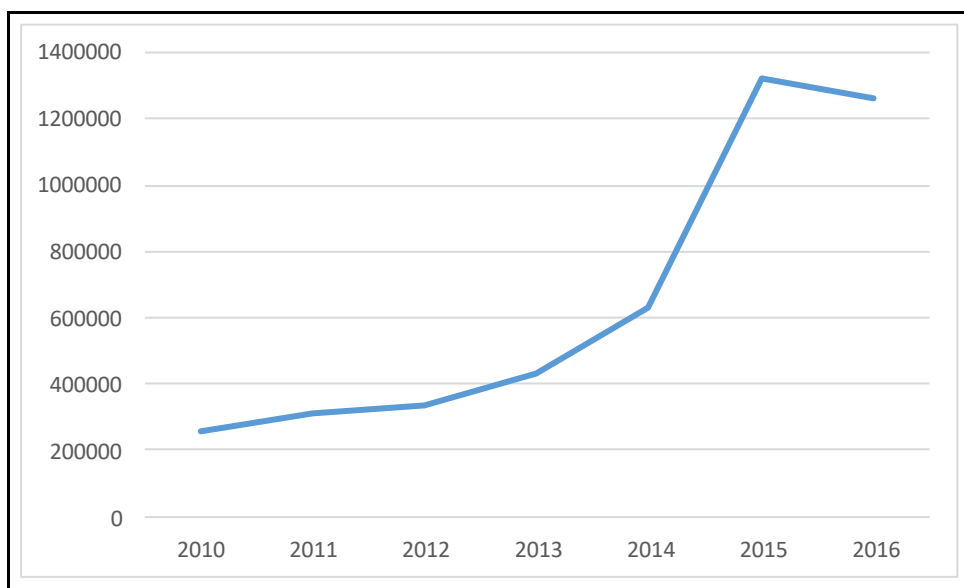
Vývoj žiadateľov o azyl od roku 2010 do roku 2016 v jednotlivých krajinách V4 je znázornený v grafe číslo 3.1. a vývoj počtu žiadateľov za celú EÚ je znázornený v grafe 3.2.

Graf. č. 3.1 Vývoj počtu žiadateľov o azyl v krajinách V4 (za roky 2010 až 2016)

Zdroj: Eurostat 2018, vlastné spracovanie

Graf. č. 3.2 Vývoj počtu žiadateľov o azyl v EÚ (za roky 2010 až 2016)

Zdroj: Eurostat 2018, vlastné spracovanie

V roku 2016 bolo do EÚ zaslaných celkom 1 259 955 azylových žiadostí, pri čom do krajín V4 sa spolu hlásili len 3 % všetkých žiadateľov, čo vyvracia všetky politické i spoločenské vyhlásenia o tzv. „záplave“ migrantov z menej rozvinutých krajín. Napríklad Nemecko obdržalo celkom 745 155 žiadostí v roku 2016, čo je takmer 60 % z celkového počtu (Eurostat, 2018).

Z grafov (graf 3.1 a 3.2) je zrejmé, že žiadosti o azyl sa začali zvyšovať po začiatku migračnej krízy v roku 2014, s výnimkou Slovenska, kde po tomto roku počet žiadostí klesal. Najväčší nápor muselo ustáť Maďarsko v roku 2015, ktoré fungovalo ako prechodná stanica migračnej cesty vedúca k západnej Európe. Na druhej strane je zjavné, že žiadosti o azyl existovali aj pred migračnou krízou a neboli zďaleka tak medializované ani využité ako politická propaganda, čo podporuje tvrdenie, že v krajinách Vyšehradskej skupiny sa bublina okolo azylovej a migračnej politiky príliš nafúkla.

Vyšehradská skupina sa stala v EÚ symbolom nesolidarity v čase krízy, kedy bolo treba najviac pomôcť Grécku a Taliansku s bojom proti obrovskému počtu nových migrantov najmä z oblastí za Stredozemným morom. Dôvodom nesolidarity bola nízka miera participácie na realokačnom mechanizme, kedy krajiny V4 boli ochotné prijať len veľmi malé. resp. žiadne percento migrantov (viď tabuľka č. 3.1).

Vzhľadom k tomu, že realokačný mechanizmus bol vytvorený na odľahčenie migrantov tranzitujúcich cez Grécko a Taliansko, tak tieto krajiny sú z mechanizmu vynechané. Spojené kráľovstvo je oslobodené od azylovej politiky EÚ, pokiaľ sa samo nerozhodne participovať a Dánsko má tiež v tejto oblasti „Opt – Out“ doložku¹¹. Štáty Rakúsko a Švédsko z vykonávacích rozhodnutí Rady EÚ majú dočasne pozastavené premiestňovanie žiadateľov im pridelených. Tieto výnimky z kvót sú v tabuľke č. 3.1 znázornené ako X.

¹¹ Napriek tomu, že Írsko, má tiež Opt – Out doložku v oblasti azylovej politiky, deklarovalo že migrantov dobrovoľne prijme.

Tab. č. 3.1 Schéma realokačného mechanizmu v EÚ (údaje z 10. apríla 2017)

	Účinne premiestnení z Talianska	Účinne premiestnení z Grécka	Účinne premiestnení celkom	Legálne predpokladaný záväzok z Rozhodnutia Rady	Z legálneho záväzku efektívne premiestnených (%)
Belgicko	121	371	492	3 812	13 %
Bulharsko		29	29	1 302	2 %
Chorvátsko	9	10	19	968	2 %
Cyprus	10	55	65	320	20 %
Česko		12	12	2 691	0 %
Dánsko	X	X	X	X	X
Estónsko		100	100	329	30 %
Fínsko	602	738	1 340	2 078	64 %
Francúzsko	327	2 830	3 157	19 714	16 %
Grécko	X	X	X	X	X
Holandsko	521	1 115	1 636	5 947	28 %
Írsko		382	382	600	64 %
Litva	8	229	237	671	35 %
Lotyšsko	27	243	270	481	56 %
Luxembursko	61	216	277	557	50 %
Maďarsko			0	1 294	0 %
Malta	47	65	112	131	85 %
Nemecko	1 481	2 030	3 511	27 536	13%
Poľsko			0	6 182	0 %
Portugalsko	299	929	1 228	2 951	42 %
Rakúsko			0	1 953	0 %
Rumunsko	45	523	568	4 180	14 %
Slovensko		16	16	902	2 %
Slovinsko	34	131	165	567	29 %
Spojené kráľovstvo	X	X	X	X	X
Španielsko	144	742	886	9 323	10 %
Švédsko	39		39	3 766	1 %
Taliansko	X	X	X	X	X

Zdroj: European Commission 2017, vlastné spracovanie

Ostatné krajiny majú záväzok sa plne zúčastňovať mechanizmu, no ako je zrejmé z tabuľky č. 3.1, ani jedna krajina EÚ ešte nenaplnila svoju kvótu na 100 %. Najbližšie k jej splneniu má Malta (85 %) a najviac zaostávajú krajiny V4, ktoré sa rozhodli ustanovenia EÚ neakceptovať. Slovensko podalo dokonca proti Rozhodnutiu EÚ žalobu na Súdny dvor EÚ a rozhodlo sa ustanovenia neimplementovať. K tomuto kroku sa pripojilo aj Poľsko a Maďarsko. Česká republika podala iba sťažnosť k Európskej komisii na prerozdeľovací mechanizmus, ale neuspela.

3.2.2 Postoj jednotlivých krajín V4 po zavedení realokačného mechanizmu

Krajiny V4 sa vyznačujú akýmsi zvláštnym statusom pre skúmanie dynamiky migrácie. Na jednej strane ich atraktivita síce pomaly ale stále rastie, na druhej strane, čo sa týka ponúknutia životných a pracovných podmienok, či platového ohodnotenia sa V4 nachádza ďaleko za inými krajinami EÚ a preto sa ani nepovažuje za cieľovú destináciu migrantov (Vlachová, 2015).

Anti-migračná a populistická rétorika migrácie bola a je často zneužívaná v politických programoch krajín. Odhládnuv od spoločných vyhlásení krajín V4 sú postoje ich občanov voči migrantom rozličné a priaznivo ovplyvnené podielom na celkovej populácii. Je zrejmé, že krajiny Vyšehrady majú oproti štátom Západu výrazne menšie skúsenosti s migrantmi a preto je na mieste očakávať, že obyvatelia z V4 zaujmú voči tomuto relatívne novému fenoménu výrazne rezervovanejší postoj.

Postoj Česka po zavedení realokačného mechanizmu

Podľa vyjadrenia vlády ČR bolo Rozhodnutie EÚ o prerozdelení migrantov urýchlené, nepremyslené a zlé rozhodnutie, a to najmä z dôvodu, že nebol presadený dobrovoľný princíp. Podľa ČR malo Rozhodnutie byť prijaté jednomyseľne, a nemalo dôjsť k „silovému riešeniu“ v podobe prehlasovania. Premiér Bohuslav Sobotka už od začiatku snáh o riešenie problému navrhoval užšiu kooperáciu krajín V4 pre vytvorenie blokovej menšiny. Podľa jeho názoru nebolo možné schváliť trvalý mechanizmus bez predchádzajúcich skúseností a tým i zaručených výsledkov (Vláda ČR, 2015).

Česká republika dala najavo, že podporí len taký systém ktorý jej umožní samostatne sa rozhodovať o tom, koľkých migrantov môže prijať z hľadiska kapacitných možností ich zamestnania. Česká republika urobila všetko preto, aby „Rozhodnutiu“

zabránila a ani po jeho prípadnom vstupe do platnosti sa odmietavé stanovisko Českej republiky voči migrantom nezmenilo. Česko od začiatku migračnej krízy tvrdí, že sa nebráni pomôcť zasiahnutým krajinám, avšak odmieta aby pomoc spočívala len v prijímaní stanoveného počtu utečencov. Vláda ČR preferuje skôr iné formy pomoci (ako napr. do Macedónska), akými sú poskytovanie finančnej podpory, alebo personálnu pomoc vo forme policajných zložiek a odborníkov na migráciu.

Postoj Slovenska po zavedení realokačného mechanizmu

Slovenská vláda sa vyjadrila podobne ako česká, t.j. že migračné kvóty nebude rešpektovať. Premiér Róbert Fico zastáva názor, že „na dobrovoľnej báze bude Slovensko prejavovať veľkú mieru solidarity“. Predseda vlády tiež oznámil, že v prípade striktného presadzovania kvót zo strany EÚ podá žalobu, zároveň však upozornil, že slovenská vláda podporí všetky pragmatické riešenia (Úrad vlády SR, 2015).

Slovenská vláda sa odkazovala na závery prijaté v Spoločnom vyhlásení predsedov vlád V4 ešte pred júnovým zasadnutím Európskej rady v roku 2015. Podľa nich sú striktné kvóty pre krajiny V4 neprijateľné. Po zavedení dobrovoľných kvót sa zmenili aj vyjadrenia slovenskej vlády, kedy Slovensko bolo pripravené podieľať sa na riešení migračnej krízy a dokonca ponúklo ochranu vonkajších hraníc EÚ v rôznych formách.

Slovensko od počiatku migračnej krízy kládlo dôraz na dobrovoľný princíp realokačného mechanizmu a nikdy ho nemenilo. Na druhej strane však treba poznamenať, že Slovensko sa nikdy nebránilo ponúknuť ostatným európskym partnerom iné formy pomoci, napr. pomoc pri ochrane hraníc a zapájanie sa do spoločných akcií EÚ vedúcich aspoň ku čiastočnej eliminácii migrácie. Od prvých vyhlásení vlády SR je zrejma snaha o dosiahnutie konsenzu v rámci EÚ, samozrejme nie pri prikazovaní striktných kvót. Slovenský premiér vo svojich prejavoch nezabúdala ani na partnerov V4 a zdôrazňoval, že rovnaký postoj aký má Slovenská republika zastávajú aj zvyšné štáty Vyšehrady. Napriek tomu, že Slovensko je nekompromisným zástancom migračných kvót, tak má z krajín V4 najviac umiestnených migrantov, i keď ide o relatívne veľmi malý počet, len 16 osôb premiestnených z Grécka (vid' Tab. 3.1).

Postoj Poľska po zavedení realokačného mechanizmu

Poľsko malo od začiatku migračnej krízy rovnaký postoj ako Česko a Slovensko, s tým rozdielom, že ho prezentovalo umiernenějšími vyjadreniami. Princíp solidarity Poľská vláda opierala o možnosti štátu a princíp dobrovoľnosti. K návrhom na prerozdelenie a presídlenie utečencov sa poľská vláda stavia skôr rezervovane. V krajine existuje evidentný záujem byť solidárnou krajinou a podieľať sa na pomoci utečencom, solidarita je však podmienená možnosťami krajiny, čo jasne odkazuje na dobrovoľný princíp. Pre Poľsko boli teda pri rokovaníach o riešení migračnej krízy dôležité dva prvky, a to dobrovoľný princíp a európske partnerstvo.

Vyjadrenia Jaroslawa Kaczyńskiego, lídra poľskej strany Právo a spravodlivosť (PiS) však už nie sú plne v kontexte európskej solidarity. Prijatie migrantov na poľské územie pokladá Kaczyński za sociálnu katastrofu. V rámci európskeho programu presídľovania ilegálnych migrantov malo Poľsko prijať na svojom území 6 182 utečencov (viď Tab. 3.1), avšak po tom ako sa moci v Poľsku ujala strana PiS vláda vo Varšave oznámila, že sa na tomto programe EÚ nebude zúčastňovať a ani nebude súhlasiť s kvótami. Poľsko do dnešného dňa neprijalo ani jedného migranta. Podľa Kaczyńskiego je správanie Poľka absolútne racionálne, keďže ono negatívnu situáciu v oblastiach, z ktorých migranti prichádzajú nezapríčinilo, a teda ani nemá žiadnu povinnosť realokovať čo i len jediného migranta.

Obavy z prijatia migrantov vyústili v Poľsku, ktoré je považované za silne katolícku krajinu, do celonárodných modlitebných stretnutí katolíkov pri ktorých poliáci vytvorili vyše tritisíc kilometrovú živú a modliacu sa reťaz. Udalosť z názvom „Ruženec na hraniciach“, označili svetové médiá za kontroverznú, xenofóbnú a proti islamsky ladenú, navyše v podstate takéto akcie sú v rozpore s postojom vrchných predstaviteľov Katolíckej cirkvi. V zásade teda nemožno hovoriť o presadzovaní katolíckych princípov, ale o extrémnom prípade posilňovania národnej identity založenom na etnicko-náboženskom a xenofóbnom princípe.

Postoj Maďarska po zavedení realokačného mechanizmu

Maďarsko vzhľadom na to, že je vstupnou bránou do Šengenského priestoru na migračnej trase smerujúcej z juhu, bolo oproti zvyšným štátom Vyšehrada priamo vystavené migračnému tlaku. Problematika azylových kvót je preto v prejavoch

maďarského premiéra Viktora Orbána spájaná s problematikou ochrany vonkajšej hranice EÚ. Maďarsko bolo nútené brániť hranice Šengenského priestoru, čoho výsledkom bola výstavba plotu z ostnatého drôtu v kritických oblastiach na južných hraniciach. Maďarská vláda bola za tento krok kritizovaná zo strany niektorých členských štátov EÚ, avšak proti imigračné postoje obyvateľov Maďarska dávali vláde za pravdu. Maďarsko presadzuje taký spôsob pomoci, ktorý by bol založený na dobrovoľnej participácii štátu. V prejavoch maďarského premiéra rezonuje nutnosť rozlišovať medzi utečencami a ekonomickými migrantmi.

Maďarský premiér od prvého mimoriadneho summitu Európskej rady v apríli 2015 zastáva názor, že členské štáty by mali dostať toľko slobody pri riešení problému, koľko bude možné. Rovnako ale uviedol, že Maďarsko je pripravené spolupracovať a ponúknuť pomoc ako súčasť spoločného riešenia, čo v podstate znamená, že Maďarská vláda k realokačnému mechanizmu zdieľa rovnaký postoj ako zvyšné krajiny V4. Premiér zdôrazňoval nutnosť navrátenia kompetencií v oblasti migrácie jednotlivým členským štátom ktoré by sa mali samy rozhodnúť, či budú alebo nebudú prijímať migrantov.

Maďarsko (spolu so Slovenskom) dokonca napadlo rozhodnutie členských štátov zo septembra 2015 o dvojročnom mechanizme prijímania žiadateľov o azyl, ktorí sa nachádzali v Taliansku a Grécku, no Európsky súdny dvor žalobu zamietol. Okrem kritiky povinných kvót sa premiér vyjadril aj k pomoci migrantom tak, že sa im musí pomôcť v duchu kresťanskej solidarity, čím si priklonil názor verejnej mienky na svoju stranu. Na druhej strane sa však často vyjadroval v zmysle hesla „Maďarsko patrí Maďarom“, čo už je v rozpore s duchom solidarity.

Pozícia Maďarska, ktorú prezentoval premiér Viktor Orbán, bola od začiatku migračnej krízy jasná, je evidentné, že povinné kvóty sú pre Maďarsko neprijateľné. Maďarsko používalo podobné argumenty ako jeho partneri z V4, kde išlo hlavne o nerešpektovanie dobrovoľného princípu a teda faktické obmedzenie suverenity štátu, ďalší dôvod maďarského nesúhlasu s migračnou politikou EÚ sa spájal s funkčnosťou mechanizmu. Čo sa týka postoja Maďarska k solidarite a pomoci, tak z vyhlásení vlády je viditeľná ochota zapojiť sa do riešenia, avšak len na dobrovoľnej báze, a selektovane iba tým migrantom, ktorí pomoc potrebujú.

Z predchádzajúceho je teda zrejmé, že krajiny V4 sú vo svojich postojoch ku migračnej kríze, resp. k jej riešeniu formou zavedenia realokačného mechanizmu jednotné. Projekt realokačného mechanizmu je označovaný za nesystémový a narušujúci suverenitu štátu. Krajiny V4 naďalej spoločne odmietajú prerozdeľovanie migrantov na základe stanovených kvót. Krajiny V4 sa spoločne prikláňajú k riešeniu dôslednej ochrany vonkajších hraníc Schengenu, a to zavedením systematických kontrol, alebo zavedením systému uchovávania informácií o cestujúcich.

Vyšehradská skupina však v riešení otázok migračnej krízy nezastáva len odmietavý postoj, ten sa v podstate týka len povinných kvót. Krajiny V4 ponúkajú svoje návrhy, ako inak prispieť k riešeniu tohto problému, chcú hovoriť o možných formách solidarity založených napr. na systéme financovania dotknutých krajín, alebo na personálnej pomoci a pod. Krajiny V4 chcú pomáhať migrantom, avšak presadzujú alternatívu pomoci mimo vlastného územia.

3.3.3 Postoj jednotlivých krajín V4 k vstupu do eurozóny

Po najväčšom rozšírení Európskej únie 1. mája 2004 o 10 nových členov sa očakávalo, že všetky krajiny splnia maastrichtské konvergenčné kritériá a vstúpia do hospodárskej a menovej únie, čím prijmu jednotnú menu euro. Napriek tomu, že Zmluva o Európskej únii stanovuje, že všetky členské štáty EÚ musia vstúpiť do eurozóny, nič v Zmluve nestanovuje presný časový rámec. V praxi to znamená, že pri ostatnom súčasnom vstupe desiatich nových členských štátov do EÚ možno sledovať rozdielnu rýchlosť zavádzania jednotnej meny. Slovinsko vstúpilo do eurozóny v roku 2007, Cyprus a Malta v roku 2008, Slovensko v roku 2009, Estónsko v roku 2011, Lotyšsko v roku 2014 a posledná Litva v roku 2015. Ostatné tri krajiny, a to Česko, Poľsko a Maďarsko zatiaľ zostávajú mimo eurozóny z rôznych tzv. domácich dôvodov. Problémom zavádzania eura v Maďarsku a v Poľsku sú nacionálne orientované vlády ktoré tvrdia, že členstvo v eurozóne by obmedzilo autonómiu v riadení ich hospodárstva. Česká republika je už tradične euro-skeptická, takže myšlienka prijatia Eura nie je v tejto krajine prioritou.

EÚ ako taká samozrejme presadzuje názor, že krajiny ktoré sa držia svojich národných mien, by mali zmeniť svoj názor voči zavedenie eura. Najväčšie európske ekonomiky akými sú Nemecko a Francúzsko zintenzívnili úsilie o reformu EÚ a urobili eurozónu odolnejšiu voči kríze. Zdá sa byť teda logické, že krajiny (po splnení stanovených podmienok) by sa mali zapojiť do integračného procesu, inak ich skutočný

vpływ na budúcnosť EÚ a tiež orientácia na západnú Európu môže klesať. Pokiaľ teda ide o krajiny V4, mali by byť aj v tejto otázke jednotné, proeurópske a nasledovať Slovensko do eurozóny. V opačnom prípade, keď sa eurozóna stane vnútorným jadrom bloku a bude tlačiť tempo integrácie, môžu krajiny V4 uviaznuť na akejsi východnej periférii Európskej únie.

Cieľom tejto časti nie je rozhodovať o vhodnom načasovaní pristúpenia troch krajín V4 k eurozóne na základe teórie optimálnych menových oblastí, ani vyhodnocovať plnenie konvergenčných (či už makro, alebo mikro-ekonomických) kritérií, cieľom je priblížiť politické postoje Česka, Poľska a Maďarska k zavedeniu jednotnej meny. Vzhľadom na to, že Slovensko prijalo spoločnú menu euro, nie je pre účely tejto práce nutné aby jeho postoj bol v ďalšej časti charakterizovaný.

Postoj Maďarska k vstupu do eurozóny

Maďarsko patrí k najväčším ekonomikám z krajín bývalého východného bloku, no napriek tomu odmietlo stanoviť cieľový dátum na prijatie eura. Krajina preferuje vo svojom integračnom procese smerom k hospodárskej a menovej únii skôr pomalý postup, ale ak nebude chcieť byť vynechaná z hlbšej integrácie v EÚ, skôr či neskôr bude musieť deklarovať svoj záujem pre vstup do eurozóny.

Predseda vlády Viktor Orbán, ktorý rozhoduje o zavedení eura v Maďarsku, zaujal voči danej tematike umiernené postavenie. Aj keď uprednostňuje riešenia, ktoré mu dávajú väčšiu nezávislosť, v prejave v júni 2017 sa vyhýbal hodnoteniu toho, či plán na prehlbenie hospodárskej únie bude slúžiť alebo brániť maďarským záujmom v EÚ. Jeho neurčitý postoj by mohol byť interpretovaný ako príprava politického dôvodu na schválenie alebo odmietnutie pristúpenia krajiny do eurozóny. Toto rozhodnutie bude ovplyvnené aj vlastnými politickými ambíciami Orbána obsadiť vysoké funkcie v inštitúciách EÚ. Ak by chcel mať reálnu šancu zastávať takúto funkciu, Maďarsko by sa muselo dostať do politického centra EÚ. Európski úradníci sa však obávajú otázky nezávislosti centrálnych bánk, pretože vo svojej poslednej výročnej správe Európska centrálna banka zopakovala dlhodobé obavy týkajúce sa niektorých programov Národnej banky Maďarska, ktoré by mohli byť v rozpore so zákazom centrálnych bánk priamo financovať svoje vlády.

Extrémne pravicová strana Jobbik, ktorá je v krajine druhou najväčšou politickou stranou, je proti všetkým ekonomickým a politickým argumentom podporujúcim zavedenie

eura. Podľa tejto strany nie je hospodársky rozvoj krajiny na takej úrovni, aby umožnil zavedenie jednotnej meny za výhodných podmienok. Na druhej strane, silný euroskepticizmus charakteristický pre túto stranu nahradila podpora účasti Maďarska na hlbšej hospodárskej a politickej integrácii. Tento postoj je pravdepodobne prezentovaný z dôvodu prilákania nových voličov pred parlamentnými voľbami (apríl 2018) a odklonu od kritiky vlády voči EÚ (PISM, 2017). Ľavicové strany, ako opačný politický protipól, jednoznačne podporujú prijatie eura, ktoré by podľa ich názoru zlepšilo postavenie krajiny v budúcej Európe.

Posledné výsledky verejného prieskumu (z mája 2017, merané cez Euro-barometer) naznačujú, že väčšina obyvateľov (až 57 %) podporuje prijatie jednotnej meny. Verejná mienka teda podporuje zavedenie eura, avšak nie všetci priaznivci takéhoto rozhodnutia očakávajú len pozitívne dôsledky, podľa rovnakého prieskumu až 44 % respondentov očakáva negatívny dopad po zavedení eura (PISM, 2017).

Postoj Poľska k vstupu do eurozóny

Podobne ako Maďarsko, tak ani Poľsko nestanovilo cieľový dátum prijatia spoločnej meny. Krajina by však malo deklarovať svoj úmysel vstúpiť do eurozóny čo najskôr, pretože vzhľadom na svoju polohu tvorí akési centrum stredoeurópskeho regiónu. Už len samotný akt zaviazanie sa k vstupu do eurozóny by radikálne zmenil postavenie Poľska v rámci EÚ. Pravdepodobne tak ako aj v ostatných krajinách, je za možným prijatím, resp. neprijatím jednotnej meny viac politických ako ekonomických dôvodov. Politický problém je už dlhodobo v nízkej podpore verejnosti, keďže len 43 % Poliakov podporuje prijatie eura. Ak sa Poľsko v budúcom integračnom procese chce pridať k rozhodovaciemu jadru EÚ spolu s Francúzskom a Nemeckom, bude musieť vstup do eurozóny urýchliť. (PISM, 2017).

Eurozóna jednoznačne prezentuje spoločný zámer prehĺbovať integračný proces v kontexte prijatia jednotnej meny. Obavy Poľska súvisia najmä s možnými negatívnymi dôsledkami mnohých reforiem, ktoré by bolo nutné realizovať pri vstupe do eurozóny. Vláda zatiaľ zastáva názor, že dôsledky zavedenia Eura sa môžu ukázať ako škodlivé pre poľské hospodárstvo, na druhej strane si je však vedomá, že je dôležité prijať vhodné opatrenia, ktoré by chránili Poľsko pred politickou marginalizáciou (Belka, 2017).

Vzhľadom na to, že sa Poľsko vďaka svojej územnej veľkosti a najvyšším počtom miest v parlamente EÚ považuje za lídra vo Vyšehradskej skupine, predpokladá sa, že po jeho rozhodnutí vstúpiť do eurozóny by ho v krátkom čase nasledovala aj Česká republika. Vstup ďalších dvoch krajín V4 do eurozóny by mohlo byť následne silným impulzom pre vládu Viktora Orbána, ktorá navyše v súčasnosti uprednostňuje poľsko-maďarské vzťahy.

Postoj Česka k vstupu do eurozóny

Na jar 2019 Spojené Kráľovstvo opustí EÚ a Dánsko zostane jedinou krajinou bloku, ktorá má na prijatie eura dohodnutú opt-out doložku¹². Pre všetky ostatné krajiny, vrátane Česka, je prevzatie úniovej meny povinnosťou. Rozhodnutie o vstupe (tak ako v ostatných krajinách V4 okrem Slovenska) je hlavne politickou otázkou. Česká vláda sa obáva, že ak sa krajina nestane členom eurozóny, budú sa najdôležitejšie rozhodnutia v EÚ robiť tzv. „o Česku bez Česka“. Zaradenie sa medzi ekonomicky najsilnejšie krajiny v jadre EÚ by preto malo zaistiť bezpečnosť a ekonomickú prosperitu krajiny.

V Českej republike sa vedú debaty o prijatí eura už dlhšiu dobu. Tak ako vláda minulá, tak aj súčasná viackrát deklarovala, že presný termín na prijatie eura nestanoví. Vláda odmieta hovoriť o konkrétnom termíne, pokiaľ sa životná úroveň v Českej republike nepriblíži vyspelým krajinám Únie a nezníži sa medzera medzi Českom a eurozónou v oblasti cien a príjmov.

Bývalá vláda Bohuslava Sobotku, napriek zdržanlivému stanovisku k prijatiu Eura, sa snažila vyjednať pozorovateľský status pri jednaniach ministrov financií eurozóny v rámci neformálneho zoskupenia euro-skupiny, čím by sa Česko udržalo v kontakte s jadrom európskej integrácie. Súčasný premiér a predseda hnutia ANO Andrej Babiš tiež odmieta spoločnú menu, na druhej strane však predseda jednej z najsilnejších strán KDU-ČSL Pavel Bělobrádek deklaroval, že strana podporuje prijatie spoločnej meny do budúcnosti, aj keď konkrétny časový rámec pre prijatie eura nemá. Súčasný postoj Česka je taký, že vstup do eurozóny zásadne neodmieta, diplomaticky však tvrdí, že tento proces si vyžaduje správne načasovanie a väčšiu podporu obyvateľov ČR.

Verejná mienka v Česku bola dlhodobo ovplyvňovaná euro-skepticizmom typickým pre minulú vládu (pod vedením Václava Klause) a tiež s tým súvisiacou nízkou mierou informovanosti o dlhodobých výhodách či nevýhodách jednotnej meny.

¹² Opt-out doložka je trvalá výnimka z práva EÚ.

Eurobarometer z mája 2017 ukazuje, že až 70 % obyvateľov tejto krajiny nepodporuje prijatie spoločnej meny, na druhej strane si až 87 % obyvateľov myslí, že by nemalo problém adaptovať sa na euro, ako novú menu ČR (European Commission, 2017).

Z analýzy postojov jednotlivých krajín V4 k vstupu do eurozóny je teda zrejmé, že v súčasnosti neexistuje jasný politický konsenzus v rámci Českej republiky, Maďarska alebo Poľska o prijatí eura a všetky tri krajiny zatiaľ nechali konkrétny dátum prijatia eura otvorený.

Česká republika zaznamenala v procese vnútroštátnej diskusie k prijatiu eura dlhodobý konflikt medzi Českou národnou bankou na jednej strane a vládou a bývalým prezidentom na strane druhej. V Maďarsku síce súčasná makroekonomická situácia uľahčuje prijatie eura, avšak vláda nepokračuje v politike potrebnej na umožnenie jeho zavedenia. Vzhľadom na to, že väčšina Maďarov podporuje zavedenie jednotnej meny, rozhodnutie o jeho implementácii nepredstavuje do budúcnosti vysoké politické riziko pre vládu. V Poľsku prevládajú k tejto otázke konflikty vo viacerých smeroch, a to najmä medzi Národnou bankou Poľska a vládou. Vláda trvá na tom, že niektoré ústavné otázky je potrebné vyriešiť pred vstupom do eurozóny.

Najbližšia budúcnosť vstupu zvyšných krajín V4 (Česko, Maďarsko, Poľsko) do eurozóny je teda otázna, avšak je veľmi pravdepodobné, že svoj zámer vstupu do eurozóny oznámia už v najbližších dvoch až troch rokoch. Silným argumentom budúceho rozhodovania môže byť skutočnosť, že Spojené kráľovstvo opúšťa EÚ a teda finančná podpora tým krajinám, ktoré nie sú členmi eurozóny môže byť kvôli menšiemu rozpočtu EÚ obmedzená. Krajiny V4 sú čistými príjemcami zdrojov z EÚ a nahradiť tieto prostriedky príjmami z vlastného hospodárenia môže byť problémom. Medzi rýchlosťou vstupu jednotlivých zvyšných krajín V4 do eurozóny a eurofondami jestvuje teda akýsi matematický vzťah: pravdepodobnosť prijatia Eura je priamoúmerná možnostiam prístupu k eurofondom. I keď takmer určite budú vlády jednotlivých krajín analyzovať túto rovnicu isté je, že v budúcnosti každá z krajín V4 bude súčasťou eurozóny, len je otázkou kedy. Z výsledkov analýzy možno dedukovať, že v najbližších troch až štyroch rokoch to nebude.

4. PERSPEKTÍVY SPOLUPRÁCE VIŠEHRADSKÉJ SKUPINY V MENIACEJ SA EURÓPSKEJ ÚNII

Vyšehradská skupina svojim vstupom do EÚ musela začať čeliť novým výzvam, úlohám a príležitostiam. Skupina začala byť kritizovaná za nedostatok spoločných záujmov, heterogenitu názorov a nízky počet nových oblastí spolupráce. Perspektívy vzájomnej spolupráce teda museli byť jasné a jednotné tak, aby krajiny spoločne do budúcnosti zvládli fungovanie na jednotnej platforme.

Táto kapitola sa bude venovať skúmaniu možných scenárov spolupráce skupiny V4 v meniacej sa Európskej únii. Blízku budúcnosť (do 10 rokov) spolupráce možno rozdeliť do dvoch základných dimenzií a to:

1. Skupina V4 bude v budúcnosti pokračovať v spolupráci.
2. Skupina V4 nebude v budúcnosti pokračovať ako jednotná platforma.

4.1 Scenár č. 1 – Pokračovanie spolupráce krajín V4

Pokračovanie spolupráce krajín V4 je i napriek skeptickým tvrdeniam o nejednotnosti v jej názoroch a postojoch vysoko pravdepodobné. Vyšehradská skupina sa nikdy od svojho vzniku nestavala do pozície ideálnej platformy s plne homogénnymi záujmami. Avšak žiadne dve krajiny, nech sú kdekoľvek na svete, nezdediajú plne identické národné záujmy, v prípade vzájomnej spolupráce štyroch krajín teda nepôjde o negovanie heterogenity názorov, ale o hľadanie spoločných názorových prienikov. Nie je teda pravdivé ani tvrdenie, že V4 po vstupe do EÚ stratila spoločné záujmy a nerozvíjala nové oblasti spolupráce.

Konkrétne spoločné záujmové oblasti, pri presadzovaní ktorých by sa mohol potenciál skupiny realizovať, sú predovšetkým tieto:

- záležitosti spojené so Schengenským priestorom,
- ochrana vonkajších hraníc,
- využitie prostriedkov z kohéznych a štrukturálnych fondov únie,
- boj proti organizovanému zločinu,
- spoločná energetická politika,
- rozvoj infraštruktúry,
- rozvoj dopravy, cestovného ruchu a turistiky,

- environmentálna politika,
- rozvoj a spolupráca v kultúre, vzdelávaní, vede a výskume.

Oblasť vzájomnej spolupráce, pri ktorých jednotlivé krajiny V4 zastávajú jednotnú platformu jestvuje viacero, preto sa zdá nepravdepodobné, že by spoločné projekty mali v budúcnosti skončiť.

Ďalším dôvodom zotrvania skupiny do budúcnosti je zlepšovanie väzieb so štátmi, ktoré sú považované za prirodzených partnerov skupiny (potenciálne aj budúcich členov EÚ), a to najmä so štátmi Východného partnerstva a západného Balkánu.

4.1.1 Vzťahy medzi V4 a Východným partnerstvom

Východné partnerstvo je spoločnou iniciatívou EÚ, jej členských štátov a šiestich post-sovietskych východoeurópskych štátov: Arménsko, Azerbajdžan, Bielorusko, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina. Ide o špecifický rozmer tzv. „európskej susedskej politiky“.

Rozmer európskej susedskej politiky a značný záujem krajín V4 na posilňovaní jej východnej dimenzie je zreteľný pri pohľade do predsedníckych programov V4, najrôznejších spoločných vyhlásení ministrov zahraničných vecí alebo premiérov. Možno konštatovať, že Vyšehradská skupina do určitej miery slúži ako inšpirácia pre Východné partnerstvo, vzhľadom k jej úspešnej politickej a hospodárskej premene po roku 1989. Krajiny V4 preto majú akúsi potrebu podporovať demokratizáciu a europeizáciu východných susedov a s ohľadom na investície a hľadanie nových trhov aj presadzovať väčšiu ekonomickú integráciu východnej Európy s EÚ (Král, 2010).

Krajiny V4 popri spoločnej integrácii východnej Európy s EÚ presadzujú aj svoje vlastné záujmy. Cieľom poľskej zahraničnej politiky je už dlhodobo zachovanie štátnej nezávislosti, čo sa v krajine dá označiť ako synonymum pre eliminácia ruského vplyvu v blízkosti poľských hraníc. Maďarské záujmy sú zas spojené s existenciou maďarskej menšiny na Ukrajine, ktorá bola v minulosti súčasťou Uhorska. Je teda zrejmé, že krajiny V4 sa snažia podporiť východné štáty čo najviac na ich prozápadné smerovanie (namiesto ich integrácie do ruskej sféry vplyvu).

Aktivity V4 ako celku v rámci podpory rozvoja Východného partnerstva sú primárne tvorené bilaterálnymi alebo multilaterálnymi rokovaniami v rámci formátu V4+ na politickej aj expertnej úrovni. Jedná sa o stretnutie zástupcov krajín V4 s predstaviteľmi

jedného alebo viacerých štátov, ktoré sú zapojené do projektu Východného partnerstva. Tieto rokovania nie sú primárne určené na prijímanie medzištátnych zmlúv či iných právnych záväzkov, ale naopak slúžia na výmenu názorov, postojov, skúseností, údajov a prístupov k možnému rozvoju politík, ktoré spadajú do spoločného záujmu participujúcich aktérov. Lídri Vyšehradu v tomto kontexte deklarujú vo viacerých spoločných vyhláseniach, že vzťahy medzi krajinami Východného partnerstva a V4 sú dlhodobou zahraničnopolitickou prioritou, lebo si môžu ponúknuť vyššiu formu vzájomnej spolupráce, ktorá bude obojstranne prospešná.

V takto smerovanej zahraničnej politike vedenej smerom k Východnému partnerstvu sa dostáva krajinám V4 značného uznania od Európskej komisie, ktorá ma taktiež značný záujem na znížení ruského vplyvu v okolí svojich hraníc. Napriek tomu že, nič nenasvedčuje tomu, že by krajiny Východného partnerstva mali v budúcnosti vstúpiť do EÚ, zohráva Vyšehradská skupina dôležitú úlohu v ich pro-európskom smerovaní. Vyšehradská skupina deklarovala, že v tomto úsilí bude pokračovať aj do budúcnosti, čo značí, že aj samotná skupina V4 by mala v budúcnosti pokračovať ako jednotná platforma.

4.1.2 Vzťahy medzi V4 a západným Balkánom

Krajiny Vyšehradskej štvorky majú záujem na rozšírení Európskej únie a aktívne podporujú európsku perspektívu krajín západného Balkánu¹³. Vyšehradská skupina dlhodobo deklaruje svoj trvalý záujem a podporu pre krajiny západného Balkánu na ich ceste k vstupu do EÚ. Politika rozširovania EÚ poskytuje neoceniteľný nástroj na dosiahnutie bezpečnosti, stability a prosperity na západnom Balkáne, prináša výhody tak krajinám, ktoré sú rozširované, ako aj samotnej EÚ (MZV, 2015).

Krajiny V4 na základe vlastných skúseností zdôrazňujú výhody a dôležitosť regionálnej spolupráce. Spoločné úsilie v širokej škále oblastí je účinným nástrojom na uľahčenie procesu integrácie do EÚ. Vo formáte V4+ sa každoročne koná stretnutie ministrov zahraničných vecí Vyšehradskej skupiny a krajín západného Balkánu. Zatiaľ posledné sa konalo v Budapešti 11. októbra 2017 v rámci maďarského predsedníctva V4, z ktorého vyplynulo tzv. „Spoločné vyhlásenie ministrov zahraničných vecí krajín V4 pre západný Balkán“ (Visegrad Group, 2017).

¹³ Medzi krajiny západného Balkánu patria: Albánsko, Bosna a Hercegovina, Čierna Hora, Kosovo, Macedónsko a Srbsko.

Vo vyhlásení sa ministri venovali pokroku jednotlivých krajín ale aj opatreniam, ktoré je potrebné zaviesť v prointegračnom smere k EÚ. Ministri V4 uznali pokrok Čiernej Hory v procese integrácie EÚ vrátane vstupu Čiernej Hory do NATO, čo považujú za najdôležitejší integračný úspech v roku 2017 v regióne. Čo sa týka Srbska, skupina V4 zdôraznila kľúčovú úlohu, ktorú môže zohrať Srbsko pri vytváraní konštruktívnej atmosféry pre regionálnu spoluprácu. Skupina V4 ďalej privítala podpísanie dohody o dobrých susedských vzťahoch medzi Macedónskom a Bulharskom a pokrok v rozhovoroch s Gréckom o názve krajiny, ktorý by mohol priblížiť prístupové procesy s EÚ aj NATO. Pokiaľ ide o Albánsko, ministri V4 uznali, že krajina je aj naďalej spoľahlivým partnerom Európskej únie a jej členských štátov. Ak by Európska komisia pozitívne posúdila proces reformy súdnictva, V4 by podporila začatie prístupových rokovaní s Albánskom. Situácia v Bosne a Hercegovine je momentálne najkomplikovanejšia. Ministri V4 preto v spoločnom vyhlásení vyzvali inštitúcie Bosny a Hercegoviny, aby vyriešili problémy, ktoré spôsobujú napätie a problémy vnútornej súdržnosti krajiny. Ministri tiež podporujú dodržiavanie operačnej angažovanosti v krajine prostredníctvom misie EUFOR Althea, ktorej sa zúčastňujú aj vojaci z krajín V4. V neposlednom rade je potrebné, aby Kosovo obnovilo úsilie v plnení kritérií vyplývajúcich zo stabilizačnej a asociačnej dohody (Visegrad Group, 2017). Napriek tomu, že Slovensko doteraz oficiálne neuznalo Kosovo, neovplyvňuje to jeho snahy o začleňovanie krajiny do EÚ.

Ministri V4 prikladajú spolupráci V4-WB6¹⁴ veľkú hodnotu a potvrdzujú svoj záväzok ďalej rozširovať spoluprácu. V tejto súvislosti sa V4 zaviazalo k úzkej spolupráci s Európskou komisiou pri navrhovaní nových foriem spolupráce medzi V4 a krajinami západného Balkánu, ktoré by prispeli k hladšej integrácii krajín do EÚ. Vzhľadom k tomu, že niektoré krajiny západného Balkánu patrili medzi najviac postihnuté regióny migračnou krízou, podpora V4 je stabilná aj v tejto oblasti.

4.1.3 Spolupráca Vyšehradskej skupiny v oblasti obrany a bezpečnosti

Hlavné úsilie Vyšehradskej skupiny smerovalo od jej vzniku k rozvoju a posilneniu regionálnej spolupráce. Jednou z hlavných priorít tohto zoskupenia bola tiež vojenská a obranná spolupráca. Vyšehradská skupina tvorí platformu pre politické konzultácie v oblasti bezpečnosti a témach súvisiacich s obranou, s dôrazom na stimuláciu spolupráce v

¹⁴ V4-WB6 je označenie pre spoluprácu medzi Vyšehradskou 4 (V4) a šiestimi krajinami západného Balkánu (WB6).

rôznych oblastiach spoločného záujmu, ako je rozvoj spoločných schopností ozbrojených síl (vzdelávanie, školenia, cvičenia) a obranného priemyslu (spoločné obstarávanie, akvizície).

Potenciál regionálnej spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti Vyšehradskej skupiny nebol nikdy (našťastie) naplno využitý. Najvyššou prioritou od jej vzniku bola spoločná integrácia a členstvo v NATO. Pristúpenie Poľska, Maďarska a Česka do NATO a silná ochota urýchlenej integrácie Slovenska viedlo k efektívnejšej konzultácii v otázkach obrany a bezpečnosti medzi členmi Vyšehradu. Po vstupe posledného člena V4, t.j. Slovenska do NATO sa intenzita spolupráce krajín Vyšehradskej skupiny v oblasti obrany bezpečnosti z pochopiteľných dôvodov znížila na minimum (Visegrad Group, 2018).

Odhodlanie posilniť Vyšehradskú obrannú spoluprácu vyústilo dňa 2. februára 2017 do podpisu Vyhlásenia o posilnení bezpečnostnej a obrannej spolupráce V4. Z deklarácie vyplývajú rôzne závery pre spoluprácu V4 v oblasti obrany a bezpečnosti (Visegrad Group, 2017).

Medzi najdôležitejšie body jednania patrili:

- Diskusia o prínose V4 k zabezpečujúcim opatreniam NATO pre pobaltské štáty v roku 2017. Príspevok sa už začal realizovať v podobe nasadenia českých vojakov v Litve, po ktorom nasledovalo nasadenie slovenských vojakov v Lotyšsku v druhom štvrtroku 2017, následne nasadenie Maďarska v Estónsku v treťom štvrtroku 2017 a rozmiestnenie poľských vojakov v Lotyšsku v štvrtom štvrtroku 2017.
- Zdôraznilo sa, že nedávne nasadenie bojového tímu amerických bojových brigád do Poľska je dôležité pre zabezpečenie bezpečnosti celého regiónu a preukázala sa tak sila transatlantického spojenia.
- Maďarsko deklarovalo svoju vdácnosť zvyšným krajinám V4 za ich praktickú pomoc v riešení nelegálnej migrácie.
- Vyjadrila sa podpora ďalšiemu rozvoju spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky EÚ, pričom bezpečnostné výzvy pre všetky členské štáty by sa mali účinne riešiť na platforme EÚ a súčasne posilniť štruktúry NATO.
- Vyjadrila sa vďaka vojakom z krajín V4 za úspešnú pohotovosť bojovej skupiny EÚ V4. Jej silné zloženie a zriadenie operačného veliteľstva v Krakove

potvrdilo pripravenosť V4 a schopnosť prispieť k mnohonárodným formáciám. (Viserad Group, 2017).

Za najdôležitejší úspech v rámci tejto spolupráce možno považovať práve vytvorenie tzv. „bojovej skupiny EU V4“, známu ako „V4 Battle Group“. Dôležitosť projektu spočíva v tom, že má potenciál prehĺbiť budúcu spoluprácu krajín V4 v oblasti tréningu, cvičení a rozvíjania spoločného obranného potenciálu krajín v regióne. Vytvorenie tejto bojovej skupiny je prelomovým bodom a dôležitým krokom vpred zúčastnených krajín v posilnení spolupráce v oblasti obrannej politiky. Preukázanie, či krajiny V4 sú v praxi schopné vysokej miery vojenskej aktivity, bude mať dopad na ďalšie prehľbovanie a rozvíjanie spolupráce v bezpečnostnej politike V4.

Rozhodnutie o prehĺbení vojenskej spolupráce krajín V4 motivovalo a upevnilo niekoľko faktorov akými sú napr. objavenie sa nových bezpečnostných výziev súvisiacich s rusko-gruzínskym, no neskôr najmä rusko-ukrajinským konfliktom ako aj s konfliktom na Blízkom východe, a z toho vyplývajúci záujem o modernizáciu ozbrojených síl a upúšťanie od závislosti na sovietskej technike a následné zintenzívnenie spolupráce s NATO a EÚ.

Rozvíjanie spolupráce s inými regionálnymi zoskupeniami (Východné partnerstvo, západný Balkán) vo formáte V4+ veľa napovedá o tom, že skupina má záujem pokračovať vo svojej vlastnej spolupráci do budúcnosti a dokonca posilniť svoje postavenie v rámci EÚ, a to prostredníctvom budovania rôznych modelov spolupráce s inými krajinami. Za ďalší argument budúceho pokračovania spolupráce Vyšehradskej skupiny možno považovať aj realitu kooperácie v rámci obrany a bezpečnosti na platforme V4 spolu s NATO.

K tomu aby sa simulovaný „Scenár č. 1 – Pokračovanie spolupráce krajín V4“ stal reálnym, inklinuje i fakt, že všetky štyri štáty veria, že ich členstvo vo Vyšehradskej skupine je dôležité (91 %) a prospešné pre dosahovanie národných záujmov (87 %) jednotlivých krajín. Prevláda všeobecné presvedčenie (71,6 %), že V4 zohráva konštruktívnu úlohu v EÚ (Dostál, 2015).

4.2 Scenár č. 2 - Skupina V4 nebude v spolupráci pokračovať

Ako druhý simulovaný scenár je teoreticky reálna i možnosť, že Vyšehradská skupina nebude v budúcnosti pokračovať, a teda by sa po 27 rokoch fungovania rozpadla. Ako už bolo spomenuté, nie je možné, aby všetky krajiny zdieľali rovnaké názory alebo záujmy. Počas existencie V4 sa však nikdy neobjavil názor tak odlišný, aby kvôli nemu krajiny neboli schopné naďalej pokračovať v spolupráci. V súčasnosti v krajinách Vyšehradskej skupiny možno viac či menej pozorovať znepokojujúce trendy akými sú napr. vzostup nacionalizmu, xenofóbia, kríza politickej reprezentácie či autoritárske tendencie. Toto všetko spôsobuje značnú nedôveru zo strany EÚ voči V4, no odklon od demokratických zásad právneho štátu spôsobuje pochybnosti aj v samotnej Vyšehradskej štvorke. Za najväčší problém súčasnosti v štruktúrach V4 sú považované tendencie k autoritárskym režimom v Poľsku a Maďarsku. Vzhľadom na to, že Slovensko verejne deklaruje svoj záujem o vstup do tzv. európskeho jadra a ani Česko nechce zaostávať na periférii EÚ, táto politická odlišnosť by teda za istých okolností mohla spôsobiť úpadok či úplný zánik V4.

4.2.1 Dodržiavanie zásad právneho štátu v Poľsku

Európska komisia sa po prvýkrát v histórii EÚ rozhodla preskúmať dodržiavanie zásad právneho štátu v niektorej z členských krajín Únie, a to práve v Poľsku. Dôvodom sú zmeny, ktoré nová poľská vláda uskutočnila v ústavnom súdnictve, prokuratúre, verejnoprávných médiách a finančných úradoch. Z hľadiska dodržiavania zásad právneho štátu je tiež odsudzované aj odvolanie štyroch generálov a šéfov všetkých poľských civilných aj vojenských tajných služieb. Proti porušovaniu zásad právneho štátu sa zdvihla veľká vlna občianskych protestov. Národná strana Právo a spravodlivosť (PiS) Jaroslawa Kaczyńskiego začína v Poľsku pôsobiť ako tzv. „jednofarebná vláda“, pričom otvorenú podporu jej prejavujú aj ostatní ústavní činitelia ako napr. prezident, premiér, predsedovia oboch komôr parlamentu, a navyše strana má i väčšinu v Sneme a v Senáte.

Strana PiS síce bola zvolená v demokratických voľbách, teda ľudia si vybrali túto vládu, aby vládla demokraticky a nie aby porušovala (resp. nie striktné dodržiavala) ústavu a menila tak Poľsko na autoritársky štát. V ostatnom čase sa javí, že Kaczyńského strana plní rovnakú vedúcu úlohu v spoločnosti, ako kedysi komunistická strana (Česká televízia, 2017).

Cestu, ktorou sa PiS uberá, je možno charakterizovať ako rezignáciu na liberálnu demokraciu, ktorou sa prezentuje Maďarsko. Podľa Viktora Orbána práve takýto systém najlepšie vyhovuje národným záujmom. Hlavný problém tkvie v tom, že vláda prijala doslova za jednu noc zákony, podľa ktorých môže v Poľsku prepustiť všetkých zamestnancov z verejnoprávnych médií. Vládnuca strana PiS sa prezentovala ako súkromný vlastník, ktorý všetkých zamestnancov nahradil svojimi vlastnými. Tento postup nie je aplikovateľný ani akceptovateľný vo verejnoprávnych médiách, akokoľvek by boli v Poľsku spolitizované. Je akceptovateľné, ak sa jednotlivé politické strany snažia prostredníctvom médií ovplyvňovať verejnú mienku, ale je neakceptovateľné ak vedúca strana presadzuje svoje (nie vždy demokratické) záujmy mocenskými nástrojmi. Strana PiS si štátne médiá v podstate sprivatizovala, v januári 2016 boli odvolaní riaditelia verejnoprávnych médií a členovia dozorných rád. Poľská televízia a Poľský rozhlas boli zmenené na tzv. „národné médiá“ a mnoho novinárov muselo odísť alebo dostalo výpoveď (Český rozhlas, 2017).

Druhý problém dodržiavania zásad právneho štátu v Poľsku sa týka zmeny všeobecných súdov, vymenovávania sudcov a voľby a právomocí Štátnej sudcovskej rady. Návrh zákona mení organizačnú štruktúru najvyššieho súdu a obsahuje ustanovenie, ktorým v podstate všetkých najvyšších sudcov posieľa do predčasnej penzie, a to bez ohľadu na ich funkčné obdobie. Z možných 87 sudcov budú môcť zostať len tí, ktorých vyberie sám minister spravodlivosti (Český rozhlas, 2017).

Opozičné strany začali hovoriť o konci trojzložkového delenia moci v krajine a o úpadku demokracie. V celej krajine prebehla séria demonštrácií proti plánovaným zmenám a samotní sudcovia apelujú na prezidenta, aby zákon vetoval. Zákomom sa v procese vymenovávania sudcov výrazne posilnili právomoci ministra spravodlivosti, kde jeho funkciu navyše vláda zlúčila s funkciou generálneho prokurátora. Strana PiS argumentuje návrh zákona tým, že súdy sú pomalé a neefektívne z dôvodu zlého fungovania minulej vlády a nová reforma ich priblíži k západným demokraciám.

Európska komisia sa celý konflikt snaží vyriešiť a prísť s kompromisom. Strana PiS sa z dôvodu hľadania prospešného riešenia pre EÚ aj Poľsko rozdelila na 2 rozdielne tábory. Prvý názor reprezentuje predseda najsilnejšej strany Jaroslaw Kaczyński, ktorý je ochotný riskovať otvorený konflikt s EÚ a druhý, pragmatickejší názor, reprezentuje premiér Mateusz Morawiecki, ktorý je ochotný prijať ústupky. Ako náznak kompromisu sa mohli javiť nedávno predložené návrhy zmien kontroverznej reformy súdnictva. Väčšinou

sú to ale úpravy malého rozsahu a nerušia zásadné zmeny, ktoré si strana PiS presadila. Silné postavenie vládnucej strany komplikuje postavenie tým politikom, ktorí by s Komisiou chceli dosiahnuť kompromis. Pokiaľ by Komisia fakticky potvrdila oslabenie nezávislosti súdnej moci v krajine, podobnú nedemokratickú reformou by mohli prijať aj iné krajiny, v ktorých prevládajú autoritárske tendencie.

4.2.2 Dodržiavanie demokratických zásad v Maďarsku

Víťazom aprílových parlamentných volieb v roku 2018 v Maďarsku sa podľa očakávaní stala strana Fidesz na čele s premiérom Viktorom Orbánom, ktorý je pri moci už od roku 2010, čo ho prezentuje ako druhého najdlhšie vládnuceho lídra v Európe, po nemeckej kancelárke Angele Merkelovej (The Washington Post, 2018). Niektorí opoziční aj zahraniční politici sa však domnievajú, že výsledok volieb v Maďarsku ovplyvnilo veľké množstvo podvodov a populistický a protidemokratický charakter Orbánovej predvolebnej kampane. Toto víťazstvo pravdepodobne umožní Orbánovej vláde i naďalej pokračovať v úpadku demokracie a odklone od hodnôt Európskej únie. Celá kampaň strany Fidesz bola sprevádzaná odporom voči migrantom, samotnej EÚ a islamu. Orbán so svojou víziou neliberálnej demokracie ovplyvňuje okrem vlastnej krajiny aj Poľsko, kde výsledok volieb ocenili premiér Mateusz Morawiecki a predseda poľskej vládnej strany Právo a spravodlivosť Jarosław Kaczyński, ktorí Orbánovi vyjadrili svoju podporu.

Premiér Viktor Orbán počas posledných rokov usilovne pracoval na prestavbe základných pilierov maďarskej demokracie tak, aby zodpovedala jeho autoritárskymi tendenciami podľa vzoru Ruska, Turecka a Číny. Pričinil sa o prepísanie ústavy, podmanil si justíciu a snaží sa ovplyvniť aj maďarskú spoločnosť, kde v čele univerzít, divadiel a galérií stoja dnes ľudia spriaznení s jeho ideou. Premiér tiež zintenzívňuje úsilie zamerané na mimovládne organizácie a iné inštitúcie, ktorých politika alebo práca sa nezhodujú so záujmom jeho vládnucej strany. Za jeden z najkontroverzejších krokov staronovej vlády možno považovať návrh zákona týkajúci sa neziskových organizácií, prezývaný aj „Stop George Soros“, ktorý by umožnil zakázať organizácie zaoberajúce sa migráciou. Organizácie čerpajúce financie zo zahraničia by zas museli požiadať o licenciu na ministerstve vnútra a zo zahraničných darov odvádzať 25 %-nú daň. V tomto kontexte Európska komisia zažala voči Maďarsku právne konanie. Maďarská vláda svoju novelu zákona obhajuje potrebou zvýšenia transparentnosti fungovania mimovládnych

organizácií. Zdôrazňuje pritom, že zákon nijako neobmedzuje možnosť financovania mimovládnych organizácií zo zahraničia.

Politická frakcia ľudovcov v Európskom parlamente, do ktorej patrí vládny Fidesz, poskytuje Orbánovi určitý stupeň politického krytia. Orban môže požiadať o podporu popredných západoeurópskych politikov vrátane vedúcich predstaviteľov bavorskej sesterskej strany kancelárky Merkelovej, ktorí zdieľajú Orbánovu antipatiu voči migrantom (The Washington Post, 2018). Táto inštitucionálna podpora takpovediac brzdi Európsku úniu, aby prijala tvrdšie opatrenia proti Maďarsku. Ani tento fakt však nezabránil tomu, aby sa voči Maďarsku začalo viesť vyšetrovanie pre porušovanie demokratických hodnôt EÚ. Vláda Viktora Orbána totiž opakovane podkopáva slobodu tlače, nezávislosť súdnictva a základné práva občanov krajiny.

S ohľadom na vyššie zmienené skutočnosti sa v rámci Scenáru č. 2 ukazujú dva kľúčové závery pre fungovanie Vyšehradskej skupiny.

1. Vlády v Poľsku aj Maďarsku sú pravdepodobne zmierené s tým, že kvôli dodržiavaniu (resp. nedodržiavaniu) zásad právneho a demokratického štátu dostanú z budúceho rozpočtu EÚ na obdobie 2021-2027 menej finančných prostriedkov. Je v záujme Slovenska aj Česka, aby sa v určitej miere dištancovali od politického diania u ich Vyšehradských partnerov a neboli to aj oni, ktorí by v budúcom programovom období disponovali zníženou realokáciou finančných prostriedkov.
2. Najsilnejšou možnou sankciou v EÚ, ktorú je možné v prípade aktuálnej politickej situácie v Poľsku a Maďarsku dostať, je strata hlasovacieho práva v Rade EÚ. Túto možnosť ale musia členské krajiny schváliť jednomyseľne. V prípade, že zvyšné krajiny Vyšehrada (Slovensko a Česko) by neprejavili svoju podporu voči Maďarsku a Poľsku, znamenalo by to absolútny prejav nesolidárnosti na platforme Vyšehradskej skupiny, ktorý by mohol znamenať naplnenie Scenáru č. 2, t.j. že skupina V4 nebude v spolupráci pokračovať.

Aby sa tento scenár stal reálnym poukazuje i fakt, že až 62,5 % respondentov prieskumu uviedlo, že rozdielnosť národných záujmov je hlavnou prekážkou pre dosiahnutie lepšej spolupráce vnútri Vyšehradskej skupiny (Dostál, 2015).

Vyhodnotenie scenárov

Táto kapitola bola venovaná skúmaniu možných scenárov spolupráce skupiny V4 v meniacej sa EÚ s časovým ohraničením do 10 rokov. Boli tu naznačené dve základné simulácia, a to:

- skupina V4 bude v budúcnosti pokračovať v spolupráci, alebo
- skupina V4 nebude v budúcnosti pokračovať ako jednotná platforma.

Z istého uhľ'a pohľadu sa dá V4 prirovnať k samotnej EÚ, v ktorej majú jednotlivé krajiny rôzne národné záujmy, rozličnú hospodársku a politickú situáciu, sú resp. nie sú členmi eurozóny, či zastávajú rozličný postoj k migračnej politike. Napriek nie plnej zhode názorov však žiadne okolnosti nenasvedčujú tomu, že by spolupráca členských krajín EÚ (a teda ani V4) mala skončiť. Hlavní politickí činitelia jednotlivých politických krajín v priebehu existencie V4 nikdy priamo nedeklarovali, že by chceli túto platformu ukončiť alebo z nej vystúpiť. Z toho je zrejmé, že aj napriek značnej heterogenite názorov a postojov v rôznych oblastiach spolupráce, je platforma V4 jednotná v otázke jej budúceho pokračovania. Jednotlivé krajiny sa síce vyznačujú rozdielnou pozíciou v rámci EÚ, napr. Slovensko a Česko prejavujú záujem o vstup do európskeho jadra a Poľsko s Maďarskom sa vyznačujú skôr odklonom od európskych hodnôt, z čoho však bezprostredne nevyplýva, že by krajiny nemali pokračovať v budúcej spolupráci.

Aktuálne aj plánované spoločné projekty či rozvíjanie spolupráce so západným Balkánom a Východným partnerstvom tiež inklinujú k vyššej pravdepodobnosti, že prvá simulácia bude reálna.

Z vyššie uvedeného i z argumentov v rámci celej kapitoly (Kap. 4) možno vysloviť záver, že skupina V4 bude v spolupráci v najbližších 10 rokoch pokračovať. Samozrejme, že vzhľadom na pomerne dlhý časový horizont môžu nastať v budúcnosti kritické situácie, ktoré toto tvrdenie zvrátia, avšak s pravdepodobnosťou hraničiacou s istotou možno tvrdiť, že sa tak nestane v časovom horizonte najbližších päť rokov.

5. ZÁVER

Hlavným cieľom diplomovej práce bolo na základe skúmania a analýzy integračných procesov v EÚ špecifikovať možné scenáre spolupráce skupiny V4 do budúcnosti v podmienkach meniacej sa Európskej únie.

V predloženej diplomovej práci je uvedený prehľad vývoja Vyšehradskej skupiny od jej vzniku v roku 1991 až po aktuálne dianie v rokoch 2017 - 2018. Z práce je zrejmé, že spolupráca v rámci Vyšehradu nebola vždy ideálna, čo potvrdzuje aj spomalenie spolupráce v rokoch 1993 – 1998 z dôvodov akými sú napr. zapojenie sa do Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode či politická situácia na Slovensku. V práci sú ďalej opisované tie historické témy, ktoré majú vplyv na súčasnosť fungovania V4, takouto témou je napr. funkcia krajne pravicových politických strán v jednotlivých krajinách. Opisovaný vývoj V4 naznačuje, že spojenie štátov v regióne strednej Európy je vnímané pozitívne, a to ako predstaviteľmi EÚ, NATO a západného Balkánu, ktorí vítajú možnosť komunikácie s touto skupinou.

V diplomovej práci bola vykonaná dôsledná analýza integračných procesov v EÚ najmä z hľadiska spolupráce Poľska, Maďarska, Česka a Slovenska v oblasti migrácie, ktorá aktuálne trápi celú Európu. Pre Vyšehradskú skupinu však neznamena migračná kríza vážny problém z hľadiska nekontrolovateľného presunu migrantov cez územie jej členov, čo je aj dokumentované v grafoch č. 3.1. a 3.2. Migračná kríza sa stala fenoménom, ktorý vyvolával strach z kultúrneho, ale aj ekonomického ohrozenia Európy a napomáhal populistickým politickým zoskupeniam získavať na popularite. Tento prípad populizmu je charakteristický pre výsledok parlamentných volieb v Maďarsku, kde víťazná strana Fidesz mala veľkú časť predvolebnej kampane založenú na antimigračných a xenofóbnych heslách. Vo zvyšných krajinách V4 nebola migračná tematika na každodennom poriadku a vzhľadom k tomu, že Viktor Orbán vyhral voľby v Maďarsku je možno predpokladať, že nepodložená panika z príchodu migrantov utíchne i tam. Pre analýzu plnenia cieľov a perspektív v riešení tejto problematiky zaujala Vyšehradská skupina jasné a odhodlané stanovisko a preukázala tak spoločnú snahu o riešenie tohto problému do budúcnosti. Prerozdeľovací mechanizmus však aj naďalej striktne odmieta akceptovať.

V záverečnej časti práce je analyzovaná spolupráca Poľska, Maďarska, Česka a Slovenskej republiky v oblasti zahraničnej politiky so štátmi západného Balkánu a štátmi Východného partnerstva. Pre Vyšehradskú skupinu je z hľadiska cieľov a perspektív do

budúcnosti dôležité udržanie priateľských vzťahov s okolitými štátmi. Členovia Vyšehradu dlhodobo podporujú iné štáty a snažia sa im dopomôcť k posunu do európskych štruktúr. O politické spojenectvá sa snaží Vyšehradská skupina dlhodobo a preto pozýva na stretnutia politických predstaviteľov rôznych štátov a snaží sa zosúladiť vzájomné názory a dosiahnuť konsenzus, ktorý do budúcnosti vytvorí pozitívne perspektívy pre jednotlivých členov Vyšehradu.

Za ťažiskovú možno považovať poslednú časť diplomovej práce, v ktorej sú skúmané dva možné scenáre spolupráce skupiny V4 v meniacej sa EÚ s časovým ohraničením do 10 rokov. Na základe analýzy a simulácie predložených scenárov je zrejmé, že i napriek skeptickým tvrdeniam o budúcom pokračovaní spolupráce Vyšehradskej skupiny po naplnení jej základného cieľa, t.j. vstupu do západných štruktúr EÚ a NATO, bude skupina V4 v najbližších 10 rokoch v spolupráci pokračovať ako jednotná platforma.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

BARTÁK, Karel a Pavel TELIČKA. *Kterak jsme vstupovali*. Praha – Litomyšl, ČTK – PASEKA, 2003. s. 272. ISBN 80-7185-585-5.

BAYER, József. „*Country Report Hungary*.“ In: STIFTUNG, Bertelsmann. *Strategies for Combating Right-Wing Extremism in Europe*. Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2010. ISBN 9783867932592.

DANČÁK, Břetislav. *Integrační pokusy ve středoevropském prostoru II*. Brno: Masarykova Univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 1999. s. 251. ISBN 80-2102036-9.

DANGERFIELD, Martin. *Subregional economic cooperation in Central and Eastern Europe: the political economy of CEFTA*. Northampton, MA: Edward Elgar Pub., 2000. ISBN 1858989000.

FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská Unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003. s. 712. ISBN 80-7325-015-2.

JAGODZIŃSKI, Andrzej Sławomir (ed.). *The Visegrad Group - a central European constellation: publication on the occasion of the 15th anniversary of the Visegrad Group*. Bratislava: International Visegrad Fund, 2006. ISBN 80-969464-7-1.

KOTYK, Václav (ed.). *Česká zahraniční politika: úvahy o prioritách*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1997. s. 293. ISBN 80-8586-430-4.

KRNO, Svetozár. *Politické strany štátov Višegrádskej tvorky*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2007. ISBN 80-8050-910-7.

LUKÁŠEK, Libor. *Visegrádska skupina a její vývoj v letech 1991-2004*. Praha: Karolinum, 2010, s. 170. ISBN 978-80-246-1859-3.

MAREŠ, Miroslav. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-45-4.

MILZA, Pierre. *Evropa v černých košilích*. Přeložil Pavel STARÝ. Praha: Themis, 2005. ISBN 8073120445.

PASÁK, Tomáš a Jana PASÁKOVÁ. *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945: [nejobsáhlejší studie]*. Praha: Práh, 1999. ISBN 80-7252-017-2.

POLÁČKOVÁ, Zuzana, ed. *Slovensko-české vzťahy v kontexte strednej Európy*. Bratislava: Veda, 2005. Monografie a štúdie. ISBN 80-224-0859-X.

PLCHOVÁ, Božena. *Středoevropská dohoda o volném obchodě - CEFTA*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 8024504804.

PLECITÁ, Klára, ed. *Národní identity a identifikace: Česká republika - Visegrádská čtyřka - Evropská unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici se Sociologickým ústavem AV ČR, 2015, s. 204. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-188-6.

SCHARBERT, Simone. *Visegrád und CEFTA: die Bedeutung von regionaler Kooperation vor dem Hintergrund der Osterweiterung der Europäischen Union*. Würzburg: Ergon-Verl, 2004. ISBN 3899134036.

Smolík, Josef. *Krajně pravicové politické strany v ČR: heterogenita, kooperace, konkurence*. In: Bargel, M. – Mühlpachr, P. a kol.: *Inkluze versus exkluze – dilema sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií. 2010, s. 118–127. 10 pp. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-12-3.

SMOLÍK, Josef. *Krajní pravice ve střední Evropě*. In Kohnová, J. – Holubová, B. (eds.): *XXIV. letní škola historie. Dědictví materiální i dědictví idejí*. 1. vyd. Praha: Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství. PdF UK, 2012. p. 69-83, 15 pp. ISBN 978-80-7290-556-0.

VALUCH, Jozef, Michaela RIŠOVÁ a Radoslav SEMAN. *Právo medzinárodných organizácií*. V Prahe: C.H. Beck, 2011. Beckova edícia právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-368-4.

VYKOUKAL, Jiří. *Visegrád: možnosti a meze středoevropské spolupráce*. Praha: Dokořán, 2003. Bod (Dokořán). ISBN 80-8656-934-9.

WOJTAS, Kinga. *Populist political parties in east-central Europe*. Poland. In: Havlík, V. – Pinková, A. a kol.: Brno: Mezinárodní politologický ústav, Masarykova univerzita, 2012 s. 163-198. ISBN 978-80-210-6105-7.

Odborné časopisy

KLUKNAVSKÁ, Alena. *Krajnepravicové strany v parlamentných voľbách 2012 na Slovensku*. Rexter – časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu. Vol. 10, (No. 1: 1-35). 2012. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: http://casopis.rexter.cz/rexter_01_2016.pdf#page=4

LEŠKA, Vladimír. *Dostihne Slovensko své sousedy na cestě do Evropské unie?*, Mezinárodní vztahy, roč. XXXV., č. 2, 2000, s. 47-60. Dostupné z: <file:///C:/Users/Vladimir%20Klapita/Downloads/1259-Text%20%C4%8Dl%C3%A1nku-2538-1-10-20140915.pdf>

SMOLÍK, Josef. *Slovenská neparlamentní krajní pravice: politické organizace a strategie*. Politologická revue, Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2010, XVI, No 1, p. 29-52. ISSN 1211-0353.

Internetové zdroje

BELKA, M. *A leap into the euro pool*. In Visegrad insight, 2017 [online]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://visegradinsight.eu/a-leap-into-the-euro-pool/>

BRAZOVA, V. - MATCZAK, P. - TAKACS, V. 2013. In Anvil-project.net [online]. POZNAN : Adam Mickiewicz University [cit. 2018-03-13], s. 45. Dostupné z: http://anvil-project.net/wp-content/uploads/2013/12/Visegrad-Group_v1.0.pdf

CEFTA. *CEFTA Parties* [online]. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <http://cefta.int/cefta-parties/>

CEFTA. *Article 1: Objectives* [online]. 1992 [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/trtdocs/en/cefta/trt_cefta.pdf

CENTRAL EUROPEAN POLICY INSTITUTE: Vít Dostál, 2015: Trendy zahraničnej politiky krajín V4 [online].]. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2017/08/v4trendy_sk_web_final.pdf

Česká televize. *Michnik: Kaczynski je nebezpečím pro Polsko, Putin pro svět* [online]. 2017. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2269756-michnik-kaczynski-je-nebezpecim-pro-polsko-putin-pro-svet>

Český rozhlas. *Kořist jménem spravedlnost. Proč Polsko svádí boj o soudnictví a padají nařčení z převratu?* [online]. 2017. [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/korist-jmenem-spravedlnost-proc-polsko-svadi-boj-o-soudnictvi-a-padaji-narceni-z_1707171220_haf

ČSÚ. *Referendum o přistoupení České republiky k Evropské unii konané ve dnech 13.-14.06. 2003* [online]. 2003. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <https://volby.cz/pls/ref2003/re13?xjazyk=CZ>

European Commission. *Annex to the REPORT FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN COUNCIL AND THE COUNCIL. Eleventh report on relocation and resettlement* [online]. 2017.[cit. 2018-03-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170412_eleventh_report_on_relocation_and_resettlement_annex_3_en.pdf

European Commission. *Eurobarometer: Majorities in four newer EU Member States are in favour of introducing the Euro* [online]. 2017. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/news/eurobarometer-majorities-four-newer-eu-member-states-are-favour-introducing-euro-2017-may-12_en

European Parliament. *European Council – Nice* [online]. 2000. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/summits/nice1_en.htm

European Parliament. 12-13 December 1997. *Luxembourg European Council* [online]. [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/summits/lux1_en.htm#enlarge

European Parliament. *A welcoming Europe?* [online]. 2016. [cit. 2018-04-12]. Dostupné na http://www.europarl.europa.eu/external/html/welcomingeurope/default_en.htm

Evropská rada. *Evropská rada 25. – 26. 6. 2015*. Consilium [online]. 2015. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/european-council/2015/06/25-26/>

HENDRICKSON, Ryan C. *NATO'S Open Door Policy and the Next Round of Enlargement* [online]. 2000. [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <http://www.ebscohost.com>.

KRÁL, David. *The Czech Republic and the Eastern Partnership – from a byproduct to a beloved child?*. In: Albrycht, Izabela (ed.): *The Eastern Partnership in the context of the EU Neighbourhood Policy and V4 agenda*. Kraków: Instytut Kościuszki, 2010 [online]. [cit. 2018-03-04]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/doc/publications/enp.pdf>

KUBÁT, Michal. *Přístupová referenda ve střední a východní Evropě. Litva, Maďarsko, Polsko a Slovensko na cestě do Evropské unie – ve znamení boje o účast* [online]. 1999. [cit. 2018-03-12]. Dostupné z: <http://euractiv.cz/nazory/aktualne-v-eu/pstupov-referenda-ve-stedn-a-vchodn-evrop-litva-maarsko-pols/>

MZV. *Ministerial meeting of V4 and the Western Balkans on November 12-13, 2015* [online]. 2015 [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/en/foreign_relations/visegrad_group/events/ministerial_meeting_of_v4_and_the.html

NATO. *Partnership for Peace programme* [online]. 2017. [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/su/natohq/topics_50349.htm

PISM. *Prospects of Euro Adoption in Hungary* [online]. 2017. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: <http://www.pism.pl/publications/bulletin/no-97-1037>

STRÁŽAY, Tomáš. *Visegrad—Arrival, Survival, Revival* [online]. 2011. [cit. 2016-02-05], Dostupné z: http://www.visegradgroup.eu/documents/bibliography/visegradarrival-survival-120628#_%5B6%5D

The Washington Post. *How Viktor Orban became the real threat to the West* [online]. 2018. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2018/04/06/how-victor-orban-became-the-real-threat-to-the-west/?noredirect=on&utm_term=.decce245266c

ÚRAD VLÁDY SR. *Robert Fico: Povinné kvóty naďalej odmietame, EÚ nás nemôže trestať za odlišný názor*. In: Úrad vlády SR [online]. Bratislava: © 2016 Úrad vlády Slovenskej republiky [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.vlada.gov.sk/robert-fico-povinne-kvoty-nadalej-odmietame-eu-nas-nemozetrestat-za-odlisny-nazor/>

VELŠIC, Marián. *Nízka účasť na referende o vstupe SR do EÚ – príčiny a súvislosti* [online]. 2003. [cit. 2018-13-2]. Dostupné z: <https://euractiv.sk/section/all/opinion/nizka-uicast-na-referende-o-vstupe-sr-do-eu-priciny-a-suvis/>

Visegrad Fund. *About Us* [online]. 2018. [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <https://www.visegradfund.org/about-us/the-fund/>

Visegrad Group. *Dienstbier, Jiří: Visegrad - The First Phase* [online]. 2018. [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/the-visegrad-book/dienstbier-jiri-visegrad>

Visegrad Group. *History of the Visegrad Group* [online]. 2018. [cit. 2018-03-2]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/about/history>

Visegrad Group. *Joint Communiqué of the Visegrad Group Ministers of Defence* [online]. 2017. [cit. 2018-04-2]. Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements/joint-communique-of-the>

Visegrad Group. *Visegrad Group Defence Cooperation* [online]. 2018. [cit. 2018-04-2]. Dostupné na <http://www.visegradgroup.eu/about/cooperation/visegrad-group-defence>

Visegrad Group. *V4 Foreign Ministers' Joint Statement on the Western Balkans* [online]. 2017. [cit. 2018-03-2]. Dostupné na <http://www.visegradgroup.eu/calendar/selected-events-in-2017-170203/v4wb6-joint-statement>

VLÁDA ČR. *Spoluprací V4 se podařilo odmítnout kvóty, udržet právo každého státu rozhodovat a zachovat princip konsenzu při řešení migrační krize*. In: Vláda ČR, 2015 [online]. [cit. 2018-04-03]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/mediacentrum/aktualne/spolupraci-v4-se-podarilo-odmitnout-kvoty--udrzet-pravo-kazdehostatu-rozhodovat-a-zachovat-princip-konsenzu-pri-reseni-migracni-krize-132300/>

VLÁDA ČR. *Projev předsedy vlády v Poslanecké sněmovně 15. září 2015 k situaci v oblasti migrace*. In: Vláda ČR, 2015 [online]. [cit. 2018-04-03]. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-v-poslanecke-snemovne-15--09--2015-k-situaci-v-oblasti-migrace-134692/>

Zoznam skratiek

ANO	- politické hnutie ANO
BAFTA	- združenie voľného obchodu Baltských krajín
CEFTA	- Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode
ČR	- Česká republika
ČSFR	- Československá federatívna republika
EÚ	- Európska únia
EUR	- euro
HDP	- hrubí domáci produkt
HĽS	- Hlinkova slovenská ľudová strana
HZDS	- Hnutie za demokratické Slovensko
JOBBIK	- Hnutie za lepšie Maďarsko
KDH	- Kresťansko - demokratické hnutie
KDU-ČSS	- Kresťanská a demokratická únia- Československá strana ľudová
MieP	- Strana maďarskej spravodlivosti a života
MVF	- Medzinárodný vyšehradský fond
NATO	- Severoatlantická aliancia
ODS	- Občianska demokratická strana
PiS	- Právo a spravodlivosť
RVHP	- Rada vzájomnej hospodárskej pomoci
SNS	- Slovenská národná strana
SR	- Slovenská republika
V3	- Vyšehradská trojka
V4	- Vyšehradská štvorka
WB6	- Šesť krajín západného Balkánu
WTO	- Svetová obchodná organizácia

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 27.4. 2018

.....
jméno a příjmení studenta